

Laura Koskenranta & Heidi Vähämäki

Lapsen turvallisuuden tunne päiväkodissa

Päiväkodissa käytettävät keinot lasten turvallisuuden tunteen tukemisessa

Opinnäytetyö

Kevät 2017

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Laura Koskenranta & Heidi Vähämäki

Työn nimi: Lapsen turvallisuuden tunne päiväkodissa

Ohjaaja: Helena Järvi

Vuosi: 2017

Sivumäärä: 67

Liitteiden lukumäärä: 4

Opinnäytetyössämme tarkastelemme lasten turvallisuuden tunnetta päiväkodissa. Tutkimuksessa selvitämme millä keinoilla lasten turvallisuuden tunnetta voidaan ylläpitää ja vahvistaa. Tutkimuksemme tarkoituksena on lisätä kasvattajien tietoutta siitä, millä keinoilla he saisivat lapsen tuntemaan olonsa turvalliseksi päiväkotipäivän aikana. Tutkimuskysymyksinä olivat: Millä keinoilla päiväkodin kasvattajat luovat ja ylläpitävät lapsen turvallisuuden tunnetta? Millä keinoilla päiväkodin fyysinen toimintaympäristö voi tukea lapsen turvallisuuden tunnetta? Tutkimuksemme teoriaosuudessa määrittelemme turvallisuuden tunteen, kerromme siihen vaikuttavista tekijöistä sekä lapsen temperamentin merkityksestä ja tarkastelemme sitä, miten vuorovaikutus ja kasvattajien käyttäytyminen vaikuttavat turvallisuuden tunteeseen.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineistonkeruumenetelminä käytimme haastattelua, havainnointia ja lasten ottamia valokuvia. Haastattelimme kuutta päiväkodin kasvattajaa yksilöllisissä teemahaastatteluissa. Havainnointimateriaalia keräsimme kolmella eri tavalla. Havainnoimme päiväkotiryhmien toimintaa sekä päiväkodin tiloja havainnointilomakkeiden avulla. Havainnoimme neljää päiväkotiryhmää ja tilanteisiin osallistui lapsia päiväkodin eri ikäryhmistä. Lisäksi päiväkodin kasvattajat kirjasivat omia havaintojaan päiväkirjan tapaisesti. Lasten näkökulmaa tutkimuksessa tuotiin esille lasten ottamien valokuvien avulla. Valokuvien ottamiseen osallistui yhdeksän 3-6-vuotiasta lasta. Tutkimusaineisto analysoitiin sisällönanalyysin avulla, litteroimalla, koodaamalla ja teemoittelemalla. Muodostamamme teemat ovat: kasvattajan toiminta ja läsnäolo, vuorovaikutus, menetelmät, fyysinen tila sekä henkilökunnan pysyvyys ja mitoitus.

Tutkimuksessa selvisi, että kasvattajien toiminnalla, käyttäytymisellä ja vuorovaikutuksella on suuri merkitys turvallisuuden tunteen tukemisessa. Tutkimustuloksissa korostuvat erityisesti kasvattajien läsnäolon, lämpimän vuorovaikutuksen, rutiinien ja struktuurien sekä fyysisen tilan tärkeys. Tuloksissa esitellään menetelmällisiä keinoja lasten turvallisuuden tunteen tukemisessa. Näitä keinoja ovat syli ja silittely, musiikki ja sadut, leikkitaulu, turvaobjektit sekä pienryhmät. Fyysisessä tilassa tärkeänä nähtiin hyvä näkyvyys, melun estäminen, lapsen oma tila, tilan tuttuus, lapsilähtöisyys ja rauhallisuus.

Avainsanat: varhaiskasvatus, päiväkotiki, turvallisuuden tunne

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author/s: Laura Koskenranta & Heidi Vähämäki

Title of thesis: Children's sense of security at a kindergarten

Supervisor(s): Helena Järvi

Year: 2017

Number of pages: 67

Number of appendices: 4

This thesis studies children's sense of security in kindergarten. It explores the different means that sustain and enhance a child's sense of security. The objective of our study is to increase educators' knowledge about the methods they can utilize to make children feel safe during their day in kindergarten. The research questions were: In what ways could kindergarten educators create and maintain children's sense of security? How does the physical environment support a child's sense of security? In the theory section of our study, we define the word 'sense of security', tell about the factors affecting it and the significance of a child's temperament, as well as explain how the educator's interaction and behavior affect it.

A qualitative research method was utilized. The data for the research was derived from interviews, an observing period and pictures taken by the children. Six kindergarten educators were interviewed in a series of individual theme interviews. Observation material was gathered in three different ways. The researchers monitored the activities of the kindergarten groups and the kindergarten facilities where the research was conducted. Observation was conducted in four different kindergarten groups and children of different ages were present in these situations. In addition, the kindergarten educators recorded their own observations in diaries. The children's own point of view was brought up by the pictures taken by nine individuals. The research material was analysed by using content analysis, transcription, coding and by dividing the material into its respective themes. The themes are: the actions and behaviour of the educator, interaction, methods, physical environment as well as the stability and sufficiency of workers.

The study results indicate that the actions, behavior and interaction of educators have a strong impact on children's sense of security. The results emphasize the importance of the presence of educators, a warm interaction and routines. Methodical means to support children's sense of security are presented in the results. To these means belong: holding the children close and stroking, music and stories, objects that cause the children to feel safe and small groups. Open visibility, noise control, children's own space as well as the environment familiarity, child-oriented approach, calmness are important in the physical environment.

Keywords: early childhood education, kindergarten, sense of security

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
JOHDANTO.....	6
1 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET	7
1.1 Aiheen valinta ja yhteistyötaho	7
1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset.....	7
1.3 Aikaisemmat tutkimukset.....	8
2 TURVALLISUUS	10
2.1 Turvallisuuden tunne	11
2.2 Turvattomuus ja turvattomuuden tunne.....	13
3 LAPSEN TURVALLISUUDEN TUNTEESEEN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT	14
3.1 Psyykkinen ympäristö.....	14
3.2 Fyysinen ympäristö.....	15
3.3 Päiväkodin äänet	15
3.4 Turvaobjektit	16
3.5 Ajan jäsentäminen, rutiinit, struktuuri ja säännöt	17
3.6 Kosketus.....	18
4 ERILAISET TEMPERAMENTIT	20
5 VUOROVAIKUTUS LAPSEN JA KASVATTAJAN VÄLILLÄ.....	22
5.1 Vuorovaikutuksen merkitys tunteiden säätelyssä.....	23
5.2 Sensitiivisyys	24
5.3 Lapsen tietojen ja taitojen huomioiminen vuorovaikutuksessa.....	24
6 KASVATTAJAT TURVALLISUUDEN TUNTEEN LUOJINA	26
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	28
7.1 Laadullinen tutkimus.....	28
7.2 Aineistonkeruumenetelmät	28
7.3 Tutkimusaineiston analysointi.....	32

7.4 Eettisyys ja luotettavuus	33
8 TUTKIMUKSEN TULOKSET	37
8.1 Kasvattajan toiminta ja läsnäolo	37
8.1.1 Kasvattajan rauhallinen käyttäytyminen ja läsnäolo	37
8.1.2 Säännöt ja rutiinit ennakoinnin perustana	38
8.2 Vuorovaikutus	40
8.2.1 Kasvattajan lempeys	40
8.2.2 Kannustaminen	41
8.2.3 Lapsen yksilöllinen huomiointi ja osallisuus	41
8.2.4 Vuorovaikutus vanhempien kanssa	42
8.3 Menetelmät	42
8.3.1 Syli ja silittely	42
8.3.2 Musiikki ja sadut	43
8.3.3 Leikkitalu	44
8.3.4 Turvaobjektit	44
8.3.5 Pienryhmät	45
8.4 Fyysinen tila	46
8.4.1 Tila lapsen kokemana	46
8.4.2 Hyvä näkyvyys	48
8.4.3 Melu	49
8.5 Kasvattajien pysyvyys ja mitoitus	49
9 TULOSTEN TARKASTELU & JOHTOPÄÄTÖKSET	51
10 POHDINTA	56
10.1 Tutkimuksen arviointi	56
10.2 Oma oppiminen	58
10.3 Jatkotutkimusaiheet	59
LÄHTEET	61
LIITTEET	67

JOHDANTO

Turvallisuuden tunne on subjektiivinen kokemus turvallisuudesta. Sitä voidaan tukea konkreettisoin keinoin, mutta ympäristön turvallisuus ei välttämättä tarkoita, että ihminen kokee oman olonsa turvatuksi. Lasten turvallisuuden tunne saattaa horjua sellaisissakin tilanteissa, missä aikuinen ei näe minkäänlaista syytä turvattomuuden tunteelle. (Rusanen 2011, 193–194.) Näin ollen onkin tärkeää, että päiväkodeissa kasvattajat tiedostavat ja tunnistavat lapsen turvattomuuden tunteen ja osaavat toimia tilanteissa niiden vaatimalla tavalla.

Tässä opinnäytetyössä tarkoituksena on tutkia mitä keinoja päiväkodissa voidaan käyttää edistämään lasten turvallisuuden tunnetta. Tutkimme mitä mahdollisuuksia kasvattajilla on turvallisuuden tunteen tukemisessa ja miten päiväkodin fyysinen ympäristö voi tukea lasten turvallisuuden tunnetta. Tutkimuksemme on laadullinen ja tutkimusmenetelminä käytämme havainnointia, kasvattajien haastattelua sekä lasten ottamia valokuvia.

Tutkimuksemme aihe on ajankohtainen, sillä pääministeri Sipilän hallituksen päätöksen mukaisesti päiväkotien kasvattajien ja lasten suhdelukua on nyt mahdollista muuttaa. Lapsiryhmien kokoa on mahdollista suurentaa niin, että yhtä kasvattajana toimivaa henkilöä kohden ryhmässä voi seitsemän kolme vuotta täyttäneen lapsen sijasta olla kahdeksan. (Opetusalan Ammattijärjestö [viitattu 1.2.2017].) Kasvattajien merkitys lasten turvallisuuden tunteen tukemisessa on suuri (Koivunen 2009, 183).

Lapsimäärän kasvaessa suhteessa kasvattajiin on mahdollista, että lapsien turvallisuuden tunteen tukeminen kasvattajien toimesta vaikeutuu. Myös lapsiasiavaltuutettu Kurttila on antanut lausunnon Opetushallitukselle, jossa hän toivoo Varhaiskasvatuksen turvallisuussuunnittelu –oppaan päivittämistä turvallisuuden tunteen osalta. Kurttilan (2016, 3) mukaan on selvitettävä lasten kokemaa turvallisuutta, jotta lapsille voitaisiin tarjota turvallinen ympäristö. Lisäksi huomiota tulisi kiinnittää turvallisuuden tunteen ja erilaisten häiriötilanteiden yhteyteen. Meidän perhe -lehden teettämässä kyselyssä 706 varhaiskasvatuksen ammattilaista kertoo päivähoidon suurimmaksi ongelmaksi tällä hetkellä sen, että aikuisia on liian vähän. (Ruohonen 2017.)

1 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET

Tässä luvussa tuodaan esiin tutkimuksemme taustaa ja tavoitteita. Luvussa esitellään tutkimuksen aiheen valinta ja yhteistyötaho, tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset sekä käydään läpi aikaisempia tutkimuksia, jotka liittyvät tutkimuksen aiheeseen.

1.1 Aiheen valinta ja yhteistyötaho

Tutkimuksemme aihe rajautui turvallisuuden piiriin kiinnostuttuamme siitä opintoihin liittyvän varhaiskasvatuksessa suoritettavan harjoittelujakson aikana. Turvallisuus on päivähoitossa äärimmäisen tärkeä elementti. Aiheen valintamme aikaan käytiin kiivasta keskustelua päiväkotiryhmien lapsimäärän lisäämisestä suhteessa kasvatajiin. Tämä herätti meissä ajatuksia lasten turvallisuudesta ja siitä, kuinka suhdeluvun muutos saattaisi vaikuttaa päiväkodin arkeen. Otimme yhteyttä yhteistyöpäiväkotimme kunnan varhaiskasvatusjohtajaan, jolle esittelimme kiinnostuksemme tehdä opinnäytetyö turvallisuus aiheeseen liittyen. Hän ohjasi meidät yhteistyökumppaniksemme valikoituneen päiväkodin suuntaan. Kävimme keskustelemassa päiväkodin johtajan kanssa opinnäytetyöstämme, kiinnostuksen kohteistamme ja aiheen rajauksesta sekä näkökulmasta. Päädyimme keskustelun pohjalta rajaamaan turvallisuus aihetta turvallisuuden tunteeseen. Lähestymistavan aiheeseen halusimme pitää positiivisena, siten, että keskitymme keinoihin, joita päiväkodissa käytetään sen sijaan, että toisimme esille aiheeseen liittyviä epäkohtia.

Tutkimus on toteutettu yhteistyössä yhden päiväkodin kanssa. Yhteistyökumppanimme halusi jäädä anonyymiksi aiheen arkaluontoisuuden vuoksi.

1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on tutkia lapsen turvallisuuden tunteen tukemista päiväkodissa. Tavoitteena on selvittää minkälaisia keinoja kasvattajat käyttävät päiväkodissa lapsen turvallisuuden tunteen tukemiseen. Lisäksi tavoitteena on selvittää mi-

ten päiväkodin fyysinen ympäristö voi toimia turvallisuuden tuottajana lapselle. Tutkimustuloksien myötä päivähoitohenkilöstön tietoisuuteen tuodaan, minkälaisia erilaisia turvallisuutta tukevia keinoja päiväkodin arjessa voidaan toteuttaa ja minkälaisiin fyysisen ympäristön ratkaisuihin tulisi kiinnittää huomiota, kun lapsen turvallisuuden tunnetta halutaan vahvistaa.

Tutkimuskysymyksiä ovat:

1. Millä keinoilla päiväkodin kasvattajat luovat ja ylläpitävät lapsen turvallisuuden tunnetta?
2. Millä keinoilla päiväkodin fyysinen toimintaympäristö voi tukea lapsen turvallisuuden tunnetta?

1.3 Aikaisemmat tutkimukset

Tutustuessamme aiheeseen opinnäytetyömme suunnitteluvaiheessa huomasimme, ettei alle kouluikäisten lasten turvallisuuden tunteeseen liittyviä tutkimuksia ole tehty paljon. Tämä herätti meissä kiinnostusta, sillä koemme aiheen olevan tärkeä, mutta huomioimme sen olevan vähän tutkittu.

Turun yliopiston tutkimuksessa on tutkittu mistä alakouluikäisten lasten turvallisuuden tunne syntyy koulussa. Tutkimuksessa tutkittiin viidesluokkalaisten kokemuksia turvallisuuden tunteesta koulupäivän aikana selvittäen, kokevatko koululaiset olonsa turvalliseksi ja mitkä tekijät vaikuttavat turvallisuuden tunteeseen heikentävästi tai edistävästi. Tutkimuksessa käytettiin tutkimusmenetelmänä kyselylomaketta. Tutkimuksen tuloksista selviää, että väitteeseen ”Minulla on turvallinen olo koulussa”, suurin osa viidesluokkalaisista vastasi joko olevansa täysin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä. Noin seitsemän prosenttia vastasi olevansa jonkin verran eri mieltä tai täysin eri mieltä. Turvattomuutta kokiessaan, koululaiset useimmiten ilmoittivat pelkäävänsä kouluyhteisöön tai ihmissuhteisiin liittyviä kielteisiä kokemuksia, kuten kiusatuksi tai nolatuksi tulemista sekä yksinäisyyttä. Koululaisille turvattomuuden tunnetta toi myös koulun ulkopuoliset uhat, kuten kouluampumiset, päihteiden käyttäjät tai ahdistelijat. Turvallisuuden tunteen tukemisen kannalta tärkeäksi todettiin esimerkiksi luottamukselliset ihmissuhteet, arvostava ja myönteinen

ilmapiiri luokassa ja koulussa, yhteisöllisyys sekä oppilaan positiivinen käsitys omasta koulumenestyksestään. Myös vapaa-ajanviettopojen huomattiin vaikuttavan koulun ja luokan ilmapiirin kokemiseen. Ne koululaiset jotka osallistuivat aktiivisesti harrastustoimintaan, kokivat koulun ilmapiirin myönteisempänä muihin oppilaisiin verrattuna. (Virta ym. 2011, 121–130.)

Edellä kuvattu tutkimus oli tehty turvallisuuden tunteen viitekehyksessä, mutta se eroaa tästä tutkimuksesta siten että kohderyhmänä on kouluikäiset lapset sekä tutkimusmenetelmät ovat erilaiset. Tutkimukset eroavat myös siten, että tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää niitä keinoja, miten kasvattajat pyrkivät edistämään lasten turvallisuuden tunnetta sekä minkälaiset edellytykset päiväkodin fyysinen toimintaympäristö antaa turvallisuuden tunteen tukemiselle. Edellä mainitussa tutkimuksessa tarkasteltiin oppilaiden koetun turvattomuuden yleisyyttä, pelkoja sekä elämäntavan aktiivisuuden merkitystä koettuun turvallisuuteen. Nämä tekijät jäävät tämän tutkimuksen rajauksen ulkopuolelle.

Tämä tutkimus sijoittuu päiväkotiin. Päiväkotiin tai yleisesti päivähoitoon sijoittuvia tutkimuksia turvallisuuden tunteen näkökulmasta on vähän. Päivähoidossa tehdyissä tutkimuksissa aihetta on lähdetty tutkimaan lasten peloista käsin. Pelkoa voidaan pitää turvallisuuden tunteen lähikäsitteenä (Niemelä 2000, 22). Pelko ja turvattomuuden tunne eivät tarkoita samaa asiaa. Jokainen ihminen kokee joskus pelkoja, mutta ne eivät välttämättä ole merkki turvattomuudesta. (Kirmanen 2000b, 119.) Kirmanen tutki lasten pelkoja osana Kuopion yliopiston sosiaalitieteiden laitoksella toteutettua turvattomuuden tutkimushanketta. Kirmanen selvitti haastattelemalla millaisia lasten pelot ja pelkojenhallintakeinot ovat. (Kirmanen 2000a, 13.) Söderqvistin (2014, 22, 25) pro gradu –tutkielmassa on selvitetty lasten pelkoja päivähoitossa. Tutkimuksessa on selvitetty pelottaako lapsia päivähoitossa, miten lasten ikä ja sukupuoli vaikuttavat pelkoihin, millaiset asiat lapsia pelottavat ja onko lasten iällä ja sukupuolella merkitystä lasten kertomiin pelkoihin. Tutkimusmenetelmänä on käytetty lasten haastattelua, jonka lasten vanhemmat ovat toteuttaneet kyselylomakkeen avulla.

2 TURVALLISUUS

Turvallisuus on käsitteenä erittäin laaja, sillä sitä voidaan katsella monista eri lähtökohdista, kuten valtion, matkailun tai tietoturvan näkökulmista. Yksinkertaisimmillaan turvallisuus (safety) määritellään englanninkielisessä sanakirjassa seuraavasti: turvallisuus on tila, jossa ollaan suojassa vahingolta tai vaaralta (Oxford 2010, 1349). Turvallisuus on äärimmäisen tärkeä elementti ihmisen elämässä. Karppinen ja Pihlava (2016, 120) määrittelevät sen olevan inhimillisen elämän edellytys ja perusta. Vornanen (2006, 122) taas hahmottaa turvallisuuden elämän peruspyrkimyksenä, jolla tähdätään jatkuvuuteen.

Yleisesti käytetyssä Maslowin tarvehierarkian teoriassa, on kuvattuna hierarkkisesti viisi tasoa ihmisen tarpeista. Ensimmäisellä tasolla on fysiologiset tarpeet, joiden täyttäminen on tärkeintä ihmisen hyvinvoinnin kannalta. Kun fysiologiset tarpeet, kuten ruoka ja uni ovat kohtuullisen hyvin tyydyttyjä, hakee ihminen seuraavien tarpeiden täyttymistä. Heti fysiologisten tarpeiden jälkeen hierarkiassa seuraa turvallisuus. Maslowin mukaan turvallisuustarpeen tärkeys nähdään tarkkailemalla lapsen käyttäytymistä. Aikuiset pyrkivät käyttäytymisessään piilottamaan kaikki pelon merkit, kun taas lapsi ei ole oppinut tällaista käyttäytymistä ja näyttää ne avoimesti. Lapsia tarkkailemalla näemme, että ihmisellä on tarve säännöllisiin, jäseneltyihin ja tuttuihin rutiineihin, joihin voi luottaa. Rauhallisessa, hyvässä yhteiskunnassa suurin osa ihmisen turvallisuuden tarpeesta on tyydytetty, mutta ihmisillä on tarve löytää turvallisuutta myös yrittämällä järjestää maailmaa esimerkiksi uskontojen tai tieteiden avulla. (Maslow 1943, 372, 376–379.)

Turvallisuus on ihmisen hyvinvoinnin tärkeä osa. Maslowin tarvehierarkiassa turvallisuus on tärkeimpänä tarpeena, heti fysiologisten tarpeiden jälkeen. Vornanen (2001, 27) taas on jäsentänyt turvallisuuden tärkeyttä ihmisen elämässä lasten subjektiivisen hyvinvoinnin kolmion avulla. Turvallisuus on tässä kuviossa yksi kolmion kärjistä, eli tärkeänä osana kokonaisuutta, joka kuvaa hyvinvointia. Kolmion muut kärjet ovat onnellisuus ja tyytyväisyys. Vornanen havainnoi kuviossa, kuinka hoito ja suojelu sekä oikeus yhteiskunnallisista voimavaroista edistävät lasten turvallisuutta.

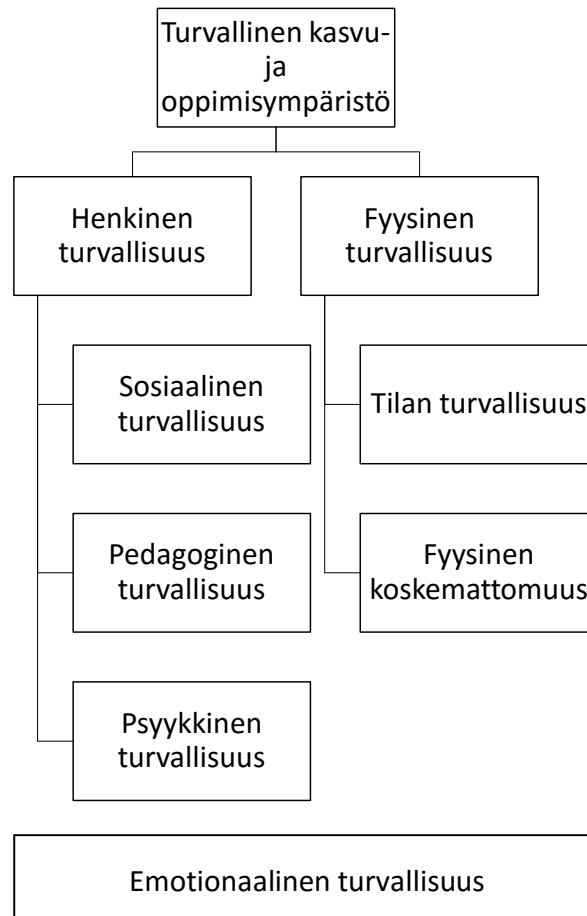
Kuvio 1. Lasten subjektiivisen hyvinvoinnin kolmio (Vornanen 2001, 27) mukailten.

2.1 Turvallisuuden tunne

Turvallisuutta voidaan tarkastella kahdesta eri näkökulmasta: objektiivisesta ja subjektiivisesta. Objektiivinen turvallisuus päiväkodissa tarkoittaa päiväkodin rakenteista muodostuvaa turvallisuutta joka rakentuu asianmukaisesti koulutetusta henkilökunnasta, turvalliseksi rakennetuista tiloista sekä ryhmän hoitajien mukaan mitoitettua lapsimäärästä. Nämä objektiivisen turvallisuuden tekijät eivät kuitenkaan välttämättä tee lapsen oloa päiväkodissa turvalliseksi. Tällöin tarkastellaan yksilön kokemaa tunnetta eli subjektiivista turvallisuutta. Lapsen subjektiivista turvallisuutta voi jo pelkästään horjuttaa se, että hän joutuu eroon omasta hoivaajastaan, joka useimmiten on äiti tai isä. (Rusanen 2011, 193–194.)

Turvallisuus voidaan nähdä sekä ulkoisena, ulkoisten olosuhteiden tuomana turvallisuutena, että sisäisenä, koettuna turvallisuutena. Koettu turvallisuus muodostuu ulkoisten tekijöiden ja sosiaalisten suhteiden kautta. (Vornanen 2010, 58.) Hurme ja Kyllönen (2014, 28–29) jakavat turvallisuuden fyysisen ja henkisen turvallisuuden osa-alueisiin, jotka sitten jakautuvat pienempiin osa-alueisiin. Fyysinen turvallisuus jakautuu kahteen pienempään osaan, tilaturvallisuuteen ja fyysiseen koskemattomuuteen. Henkisen turvallisuuden määre puolestaan voidaan taas jakaa kolmeen

pienempään osioon, psyykkiseen, sosiaaliseen ja pedagogiseen turvallisuuteen. Niin ikään emotionaalista turvallisuudesta puhuttaessa, tarkoitetaan turvallisuuden tunnetta, joka muodostuu edellä mainittujen osa-alueiden kokonaisuudesta, sekä fyysisestä, että henkisestä turvallisuudesta.

Kuvio 2. Turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö (Hurme & Kyllönen 2014, 28).

Turvallisuuden tunne on mielekäs, hyvän olon tunne. Ahon (1996, 59) mukaan tuntiessaan turvallisuutta, yksilö on luottavainen ympäristöönsä ja muita ihmisiä kohtaan. Hän on avoin osallistumaan, eikä hän koe stressiä tai häiriinny muutoksien edessä.

Karlingin ym. (2009, 128) kertovat lapsen olevan vapautunut ja toimivan oma-aloitteisesti, silloin kun hän kokee olonsa turvalliseksi. Aro (2014, 26) kertoo, että lapsen turvallisuuden tunteen kokemukseen vaikuttaa hänen oma minäpystyvyyden tunteensa. Kun minäpystyvyyden tunne on vahva, lapsi uskoo itseensä, kokee olevansa turvassa ja uskaltaa tällöin myös kokeilla ja yrittää asioita enemmän.

Turvallisuuden tunnetta voidaan kuvata myös sanalla sisäinen turvallisuus. Mattila (2011, 72) määrittelee turvallisuuden tunteen olevan voimavara, joka rakentaa selviytymistä erilaisissa tilanteissa ja elämänvaiheissa. Se on luottamuksen tunnetta siitä, että elämä kantaa. Sisäistä turvallisuutta kokeva ihminen luottaa omiin näkemuksiinsä ja tunteisiinsa. Hän kokee, että ne ovat oikeutettuja eikä muiden erilaiset mielipiteet uhkaa niitä. Sisäinen turvallisuus on myös luottamusta oman olemassaolon oikeuteen. Vaikka ihminen joskus epäonnistuu, väsy tai hänellä on ongelmia suhteissaan muihin ihmisiin, hänellä on silti oikeus olla olemassa.

2.2 Turvattomuus ja turvattomuuden tunne

Turvattomuus on turvallisuuden vastakohta. Sitä voidaan kuvata myös sanoilla suojattomuus ja epävarmuus (Vornanen 2006, 122.) Turvallisuus on ihmisen elämän peruspyrkimys, turvattomuutta taas esiintyy silloin, kun tämä inhimillinen peruspyrkimys ei toteudu jollain elämän osa-alueella. Turvattomuuden lähikäsitteinä voidaan pitää riskiä, uhkaa, vaaraa ja pelkoa. (Niemelä 2000, 22–23).

Turvattomuuden tunne on taas turvallisuuden tunteen vastakohta. Hurme ja Kyllönen (2016, 84) kertovat omien kokemusien pohjalta, että lapsen haastava käytös johtuu usein turvattomuuden tunteesta, jolloin lapsi tuntee epävarmuutta jollain turvallisuuden osa-alueella. Luhtasaari (2009, 26–27) tuo esiin, että lapsella turvattomuuden tunne voi johtua täysin erilaisista syistä kuin aikuisen. Aikuisen silmiin lapsi voi olla täysin turvallisessa tilanteessa, mutta lapsi silti kokee turvattomuutta, esimerkiksi arjessa tapahtuneen muutoksen myötä. Kekkosen (2000, 35–36.) mukaan, turvattomuus ilmenee eri tavoilla lapsissa, muun muassa osalla lapsista ilmenee keskittymishäiriöitä, osa tarvitsee aikuisen syyliä jatkuvasti, kun taas toiset eivät hyväksy aikuisen tekemiä rajoja.

Aho (1996, 59) kertoo turvattomuuden kokemisen voivan vaikuttavaa ihmiseen siten, että hän vetäytyy sosiaalisista tilanteista, stressaantuu ja kärsii psykosomaattisista oireista, kuten hikoilusta, vatsakivuista ja päänsärystä. Turvattomuuden tunne saa myöskin usein ihmisen epäilemään omia taitojaan ja aiheuttaa ihmisessä haluttomuutta ottaa riskejä. Lisäksi turvattomuuden tunnetta kokeva ihminen kokee usein muutokset hyvin epämiellyttävänä ja on epävarma siitä, kehen voisi luottaa.

3 LAPSEN TURVALLISUUDEN TUNTEESEEN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT

Lapsen turvallisuuden tunteen edistämiseksi ja ylläpitämiseksi sekä myönteisen psyykkisen ympäristön luomiseksi voidaan vaikuttaa useilla eri tavoilla. Päiväkodissa turvallisuuden tunteen luomisessa merkityksellistä on aikuisen toiminta ja vuorovaikutus sekä sen luoma ilmapiiri, mutta myös fyysiset tekijät päiväkotiympäristössä.

3.1 Psyykinen ympäristö

Psyykkistä ympäristöä voidaan kuvailla sanalla tunneilmapiiri. Ulkopuolinen kävijä voi aistia päiväkodissa vallitsevan tunneilmapiirin hetkessä, tunnistaen ilmapiirin esimerkiksi kiireettömäksi ja turvalliseksi tai levottomaksi ja rauhattomaksi. (Koivunen 2009, 182–183.)

Hyvän psyykkisen ympäristön luomisessa lapselle, aikuisen rooli on äärimmäisen tärkeä. Päiväkodissa kasvattajan oma asenne sekä toiminta luovat lapselle joko turvallisuutta, tai turvattomuutta. Tärkeitä elementtejä kasvattajan käyttäytymisessä ovat olemus, äänensävy ja vuorovaikutustaidot. Kasvattajan tehtävänä on luoda turvallisuutta lapsille, pitäen huolen siitä, ettei ympäristössä ole lapselle pelkoja aiheuttavia asioita. (Koivunen 2009, 183.)

Ihmisen kehityksen kannalta on merkityksellistä, millä tavoin hänen ympäristössään saa ilmaista tunteita. Jos tunteiden ilmaisu on sallittua, oppii ihminen ilmaisemaan omia tunteitaan muille. Jos taas tunteita ei ole lupa näyttää voi tämä johtaa emotionaaliseen pahoinvointiin. (Karling ym. 2009, 70.)

Lapsen kokemus turvallisesta ympäristöstä ja siinä toimimisesta vaikuttaa lapsen kehitykseen. Lapselle on tärkeää, että hänen itsenäisyyttään tuetaan ja hänelle luodaan tunne turvallisesta ympäristöstä, jossa hänellä on lupa kokea uudenlaisia tunteita ja kokemuksia. Turvallisen ympäristön peruselementti on selkeät oikeanlaisen käyttäytymisen rajat, joiden suuntaisesti aikuiset ohjaavat lapsia käyttäytymään.

(Aro 2014, 25.) Tällaisia rajoja edustavat päiväkodissa säännöt, joita käsittelemme myöhemmin tarkemmin.

Turvallisessa ympäristössä lapsi tietää, että hän voi aina tulla huolta pitävän ja läsnä olevan aikuisen luo. Lapselle tulee kuitenkin olla tarjolla tilaa, jossa hän voi liikkua itsenäisesti, eläen omaa elämäänsä. (Mattila 2011, 64).

3.2 Fyysinen ympäristö

Fyysinen ympäristö vaikuttaa siihen, millaiseksi ihminen kokee olonsa. Ihminen on kokonaisuus, jossa huomioon tulee ottaa fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen ulottuvuus. Hyvässä ympäristössä on huomioitu ihmisen tarpeet kokonaisuudessaan. Parhaimmillaan ympäristö vaikuttaa positiivisesti ihmisen terveyteen, edistämällä psyykkistä, sosiaalista ja fyysistä hyvinvointia. (Ympäristökin vaikuttaa terveyteen. [Viitattu: 18.8.2016])

Päiväkodin fyysinen ympäristö käsittää päiväkodin sisä- ja ulkotilat niihin kuuluvine välineineen, sekä päiväkodin luonnonmukaisen ja rakennetun lähiympäristön (Karling ym. 2009, 198). Rakenteellisilla tekijöillä, kuten seinien materiaalilla ja värillä, hyvällä valaistuksella, akustiikalla sekä sopivalla lämpötilalla on merkitystä lasten viihtyvyyden kannalta (Koivunen 2009, 179).

Se millaiseksi fyysinen ympäristö on rakennettu, vaikuttaa lapsen turvallisuuden tunteeseen. Hälisevässä ympäristössä, jollainen päiväkotiki usein on, lapselle on hyvä tarjota mahdollisuus rauhoittumispaikkaan, johon lapsen on mahdollista käpertyä hetkeksi olemaan itsekseen. Rauhoittumispaikan voi rajata siten, ettei sinne toiset ihmiset näe ja tuoda paikalle pehmeitä materiaaleja, joiden päällä levätä. (Tulusto 2011, Karppisen & Pihlavan 2016, 137 mukaan.)

3.3 Päiväkodin äänet

Filosofi Friedrich Nietzsche (2013, 202) on kuvannut korvan pelon elimenä. Ajatuksen voi kuitenkin kääntää myös toisinpäin. Tutut, miellyttävät äänet koetaan usein turvallisiksi. Vielä aikuisenakin lapsuuden rauhoittavat äänimuistot voivat herättää

turvallisuuden tunnetta. (Hellström 2006, 90). Järviluoma (2006, 27–31) kuvailee turvallisuuden tunnetta herättäviksi ääniksi esimerkiksi luonnon ääniä, kuten sateen ropinaa, tulen räiskyntää, ihmisten puheensorinaa tai laulua. Erityisen tärkeitä tämänkaltaiset turvallisuuden tunnetta tuottavat äänet ovat silloin, kun ihminen on heräämässä tai nukahtamassa eli silloin, kun hän on tavallista enemmän kuuloaistinsa varassa. Lapsen nukahtaessa luonnon tasaiset äänet voivat herättää hänen mielikuvituksensa, kun taas esimerkiksi puheensorina tai muut ihmisten puuhailun äänet antavat varmuuden siitä, ettei lapsi ole yksin.

Melu on ei-toivottua, epämiellyttävää ja häiritsevää ääntä. (Heinonen-Guzejev 2008, 11; Vartiainen ym. 2015, 244.) Melun tuottamia vaikutuksia ihmisen terveyteen ja hyvinvointiin on tutkittu ja vaikutusten on todettu olevan haitallisia. Melun haittavaikutukset voivat esimerkiksi aiheuttaa ihmiselle stressireaktion. Yleisin melun haittavaikutus on sen häiritsevyys, jota käytetään yläkäsitteenä sisältäen sekä melun kiuassallisuuden, että varsinaisen häiritsevyyden. (Vartiainen ym. 2015, 244.) Haahlan & Heinonen-Guzejevin (2012) mukaan lapset ovat yksi väestöryhmä, joka kärsii muuta väestöä herkemmin melun aiheuttamista unihäiriöistä. Lisäksi he ovat tutkimuksessaan todenneet, että melulla on todettu olevan vaikutuksia lasten kognitiivisiin häiriöihin ja että melu aiheuttaa lapsille enemmän mielenterveydellisiä haittoja kuin aikuisille.

Päiväkodeissa melu on tuttua. Haataisen (2015, 20, 23) tekemässä tutkimuksessa kerrotaan, että päiväkodeissa vallitsee lähes jatkuvasti 60-70 dB:n taustamelutaso, joskus jopa enemmän. Yli puolet hänen tutkimukseensa osallistuneista päiväkodintyöntekijöistä kokivat melun haittaavana tekijänä. Kuulolle vaarallisena raja-arvona pidetään 80dB, jos melulle altistuu kahdeksan tunnin ajan (Työsuojelu 2.7.2015)

3.4 Turvaobjektit

Rusanen (2011, 95) suosittelee turvaobjektien käyttöä päiväkodissa. Turvaobjektit ovat lapsen kotoa tuomia emotionaalisesti tärkeitä tavaroita, jotka helpottavat lapsen erossa olemista huoltajistaan, lohduttaen ja tuoden turvaa. Rusanen mukaan turvaobjektien mukana kantaminen koko päivän ajan tulisi sallia, sillä toiminnasta

toiseen siirtyminen voi olla jännittävä tilanne lapselle, varsinkin jos tilanteet ovat uusia. Lapsen tulisi saada kuljettaa turvaesineitään siis myös muualla kuin päiväunien aikana, jolloin esineet yleensä ovat sallittuja.

Keltikangas-Järvisen mukaan (2012, 32–34) pieni lapsi ei vielä ymmärrä, että ne asiat, joita hän ei sillä hetkellä näe ovat vielä olemassa. Kykyä pitää objekti mielessä, vaikka sitä ei näe, kutsutaan objektipysyvyydeksi. Objektipysyvyyden avulla ihminen voi luoda ja ylläpitää mielikuvaa ihmisestä. Tämän taidon lapsi oppii keskimäärin puolentoista vuoden ikäisenä. Hän lisää, että mielikuvan tarkoitus on toimia turvan lähteenä lapselle, kun hänen ensisijainen kiintymiskohteensa, eli yleensä vanhempi, on poissa. Tätä mielikuvaa vahvistetaan lapselle päiväkodissa päivän aikana, sillä lapsi ei pysty säilyttämään mielikuvaa pitkään. Mitä pitempi ero vanhemmasta on, sitä enemmän kannattelevia esineitä tarvitaan.

3.5 Ajan jäsentäminen, rutiinit, struktuuri ja säännöt

Pienen lapsen on vaikea jäsentää aikaa. Häneltä puuttuu esimerkiksi käsitys siitä, kuinka kauan kestää, kun häntä tullaan hakemaan kotiin (Kanninen & Sigfrids 2012, 129). Siksi onkin tärkeää, että lasta autetaan jäsentämään ajan kulkua, sillä se tuo hänelle turvaa. Lapselle ajan kulumista voidaan konkretisoida esimerkiksi kellon, kalenterin ja kuvien avulla. Lapselle on hyvä tarjota myös toistumia, rytmejä ja syklejä. (Karppinen & Pihlava 2016, 136–137.)

Rutiinit eli toimintaohjeet siitä, kuinka erilaisissa tilanteissa toimitaan, ja struktuurit eli rakenteet auttavat lasta hahmottamaan mitä tapahtuu ja milloin. Rutiinit ja struktuurit luovat kehikon lapselle siitä, miten päivä etenee ja miten hänen odotetaan toimivan. Tämä luo turvallisuuden tunnetta, kun lapsen ei tarvitse arvailla, mitä seuraavaksi tapahtuu. (Kanninen & Sigfrids 2012, 175.) Matilaisen (2008, 23) kertoo rutiinien ja niiden toistumisen samalla tavalla tukevan lapsen kasvua ja kehitystä. Lapsi pystyy hahmottamaan ympäröivää maailmaa, kun asiat toistuvat tietyllä tavalla. Koivusen (2009, 62) mukaan struktuurilla taas tarkoitetaan, kuten edellä mainittiin, toiminnan rakennetta, mutta se voidaan ymmärtää myös syvällisempänä toiminnan suunnitteluna ja toteutuksena. Päivähoidossa strukturoidaan yleensä päi-

väjärjestys, mutta sen lisäksi voidaan suunnitella jokainen toimintahetki ja siirtymävaihe. Strukturoidussa toiminnassa, toistuvat samat vaiheet päivittäin. Tämä luo päivän eri toimintoihin levollisuutta. Kannisen ja Sigfridsin (2012, 177) mukaan juuri siirtymätilanteissa kuluu päivän aikana paljon aikaa ja tilanteet voivat olla kuormittavia lapsille, joillekin jopa jännittäviä. Tämän takia siirtymätilanteiden suunnitteluun on kiinnitettävä huomiota.

Eklund ja Heinonen (2014, 220–221) pitävät tärkeänä, että toiminta päiväkodissa pysyy säännöllisenä, mutta silti monipuolisena. Nämä kaksi näkökulmaa ovat jopa hieman ristiriidassa toistensa kanssa, mutta heidän mielestään ne myös täydentävät toisiaan. Säännöllinen päiväohjelma luo turvallisuuden tunnetta, sillä lapsi tietää päivittäin mitä seuraavaksi tapahtuu. Tästä johtuen lapsi kokee hallitsevansa tilannetta, vaikka hän ei pystykään vaikuttamaan kaikkiin toiminnan osiin. Lisäksi lapsi kokee onnistuneensa, kun hän toistaa saman toiminnon useampaan kertaan ja tietää mitä hänen täytyy tehdä. Myöskään epäonnistumisen tunne ei jää pitkäksi aikaa kalvamaan mieltä, sillä lapsi tietää, että voi tehdä tapahtuman uudestaan ja hän saa silloin mahdollisuuden tehdä sen toisella tavalla.

Myös yhteisesti sovitut säännöt auttavat luomaan päiväkodin ilmapiiristä turvallisen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 32). Neitola (2013, 107) korostaa yhdessä sovittujen sääntöjen ja toimintatapojen luovan lapselle turvallisuuden ja hallinnan tunnetta. Lapsen turvallisuuden tunnetta lisää se, että hän tietää mitä sääntöjen ja rajojen rikkomisesta seuraa. Seurausten tulee siis olla johdonmukaisia. (Kanninen & Sigfrids 2012, 22, 176.)

3.6 Kosketus

Kosketuksella on suuri vaikutus ihmiseen ja hänen stressitasoonsa. Aistimme herkästi kosketuksen sävyn ja sen välittämän kosketuksen tarkoitusperän. Rauhallinen kosketus rentouttaa ja vähentää kokemaamme stressiä. Aikuisen läsnäolon ja hänen antamansa turvallisen kosketuksen merkitys lapselle on suuri. Aikuinen voi kosketuksen avulla toimia lapsen stressin säätelijänä, rauhoittaen lasta tämän tuntemassa pahassa olossa. (Mäkelä 2005, 1543–1544.)

Kosketuksen merkitys riippuu aina kyseisestä tilanteesta. Joskus kosketus voi olla iloinen halaus, toisinaan taas anteeksipyytävä silytys. Useimmiten kosketukseen kuitenkin liittyy positiivinen viesti. Kosketuksella on myöskin vahva merkitys non-verbaalisessa viestinnässä. Kosketuksen avulla lapselle voi viestiä muun muassa. Sitä miten lapsesta välitetään ja miten arvokkaana häntä pidetään. (Kinnunen, Viljanmaa & Estola 2016, 106–108.) Lapsi hakee turvaa usein kosketuksen kautta, pieni lapsi tarttuu turvallisen aikuisen käteen tai hakeutuu syyliin jännittävän tilanteen kohdassa. Aikuisen tulee olla valmiina vastaamaan turvallisuuden tarpeeseen näissä hetkissä. (Mattila 2011, 61.)

4 ERILAISET TEMPERAMENTIT

Tässä luvussa esitellään erilaisia temperamenttityyppejä yhden temperamenttiteorian mukaisesti. Temperamentit selittävät, miksi ihmiset reagoivat tilanteisiin eri tavoin. Erilaiset temperamentit omaavat lapset kokevat turvallisuuden tunteen tukemisen eri tavoilla. Toinen lapsi saattaa kokea sylin ja silittelyn luonnollisena ja mukavana asiana, kun taas toinen lapsi saattaa kokea sen epämiellyttävänä. Jokainen lapsi tuleekin ottaa huomioon yksilönä ja heidän kanssaan käyttää turvallisuutta tukevia keinoja, jotka sopivat parhaiten heille.

Temperamentilla tarkoitetaan ihmisen synnynnäisiä taipumuksia käyttäytyä tietyllä yksilöllisellä tavallaan. Se eroaa persoonallisuudesta siinä, että persoonallisuutta muokkaa ympäristö, kun taas temperamentti on synnynnäinen ja pysyvä. Huomaamme katsellessamme vauvoja sen, että ihmisissä on eroavaisuuksia jo syntyessään, eikä kaikki eroavuudet siten johdu ympäristön vaikutuksista. Temperamentti kuvaa sitä millainen ihminen on, kuten sitä, onko ihminen ujo, äkkipikainen, seurallinen tai levoton. Nämä kuvailut ovat temperamentti-omaisuuksia ja ne ovat havaittavissa ihmisestä ulospäin, toisin kuin esimerkiksi ihmisen motivaatio. Temperamentti on tyyli, jolla ihminen toimii, mutta se ei kerro, miksi ihminen toimii tietyllä tavalla. (Keltikangas-Järvinen 2004, 9, 36, 39–41.)

Ensimmäisen nykyaikaisen temperamenttiteorian loivat Thomas ja Chess, tutkimuksessaan nimeltä New York Longitudinal Study. He tutkivat newyorkilaisia lapsia aikuisuuteen asti, pitkittäistutkimuksessa 30 vuoden ajan. Thomas ja Chess huomasivat, että temperamentti-omaisuuksilla on taipumus jakautua ihmisissä niin, että ne muodostavat erilaisia temperamenttiryhmiä. He ryhmittelivät yhdeksän yleistä temperamentti-omaisuutta kolmeksi temperamenttiryhmäksi. (Keltikangas-Järvinen 2004, 47, 62.)

Ensimmäinen temperamentti-omaisuuksien ryhmä, jonka Thomas ja Chess määrittivät, on helppo temperamentti. Helpon temperamentin omaavien lasten vanhemmat määrittivät lapsensa helpoksi lapseksi. Lapsilla oli mm. säännölliset biologisten toimintojen rytmit, he sopeutuivat helposti muutoksiin, suhtautuivat positiivisesti uusiin tilanteisiin ja ihmisiin, heillä oli korkea ärsytyskyky ja eivätkä he osoittaneet tunteitansa voimakkaasti. (Keltikangas-Järvinen 2004, 62–63.)

Toinen temperamenttityyppi on hitaasti lämpenevä temperamentti. Tämän temperamentin omaavien lasten reaktiot ovat kohtalaisen vaisuja, mutta negatiivisia, heidän kohdatessaan uusia tilanteita. Sopeutuminen uusiin tilanteisiin on heille vaikeaa ja se vaatii aikaa. Lapsien, joiden temperamentti on tämän kaltainen, täytyy antaa omaan tahtiinsa tutustua uusiin tilanteisiin, ihmisiin ja paikkoihin. Kun lapset saavat rauhassa tutustua uusiin tilanteisiin, he asteittain lämpenevät ja alkavat osoittaa mielenkiintoa. Hitaasti lämpenevän temperamentin lapsen kanssa, vanhemmat kohtaavat haasteita juuri uusien tilanteiden edessä. Tämän temperamenttityylin lapset ovat kuitenkin biologiselta rytmiltään melko säännöllisiä, eivätkä he osoita tunteitaan voimakkaasti. (Keltikangas-Järvinen 2004, 63–64.)

Kolmas temperamenttipiirteiden ryhmä on vaikean temperamentin omaavat. Vanhemmat joiden lapset sijoittuivat vaikean temperamenttityypin kategoriaan, kuvailivat lapsiaan sanalla vaikea. Tämän temperamenttityypin omaaville lapsille on yleistä biologisten toimintojen epäsäännöllisyys. Vanhemman on vaikeaa arvioida, milloin lapselle tulee nälkä tai milloin lapsi nukkuu. Kuten hitaasti lämpenevän temperamentin lapset, myös vaikean temperamentin omaavat lapset suhtautuvat negatiivisesti uusiin tilanteisiin. Erona temperamenttipiirteillä on kuitenkin tunneilmaisun voimakkuus, hitaasti lämpenevät osoittavat tunteensa vaisusti, kun taas vaikean temperamentin omaavat voimakkaasti. Vahvasti reagoivat lapset itkevät pitkään ja herkästi ja he ovat usein pahalla mielellä. Vaikea temperamenttityyppi ei tarkoita samaa kuin vaikea lapsi. Kaikki temperamenttityypit ovat neutraaleja ja niiden merkitys syntyy vuorovaikutuksessa. Näin jokaisessa temperamenttityypissä on joissain yhteyksissä hyviä ja huonoja asioita. Thomas ja Chess ovat nimenneet temperamenttityypit sen mukaan, miten lasten vanhemmat kuvailivat lapsia. (Keltikangas-Järvinen 2004, 65–67.)

Temperamenttityyppejä käsiteltäessä on muistettava, että kaikki lapset eivät sovi näihin edellä mainittuihin luokitteluihin, vaan sijoittuvat johonkin niiden väliin. Myös se, miten selkeästi temperamentti-ryhmä näkyy lapsessa, vaihtelee. Temperamenttityyppi ei tule esiin jokaisessa tilanteessa tietyllä tavalla, vaan myös esimerkiksi helpon temperamentin lapsi saattaa joskus reagoida voimakkaasti ja negatiivisesti uusiin asioihin. (Keltikangas-Järvinen 2004, 67–68.)

5 VUOROVAIKUTUS LAPSEN JA KASVATTAJAN VÄLILLÄ

Tässä luvussa käsitellään lapsen ja kasvattajan välistä vuorovaikutusta ja sen tärkeyttä turvallisuuden tunteen luomisessa lapsille.

Vuorovaikutus on kasvattajan keskeinen työväline, jolla hän pyrkii luomaan lapselle mahdollisimman hyvän tunneilmapiirin kasvaa ja oppia. Kasvattaja vastaa vuorovaikutuksen kehittymisestä ja ohjaa omalla toiminnallaan sitä, millaiseksi vuorovaikutus hänen ja lapsen välillä kehittyy. Vuorovaikutuksen myötä kasvattajan ja lapsen välille syntyy tunneside, joka on vuorovaikutussuhteen tavoin jokaisen kasvattajan ja lapsen välillä yksilöllinen. Keskeisiä asioita, joita kasvattajan täytyy ottaa huomioon vuorovaikutussuhdetta lapsen kanssa luotaessa ovat tasapuolinen ja oikeudenmukainen kohtelu sekä aito välittäminen. Jotta kasvattaja pystyy ottamaan tällaiset asiat huomioon, täytyy hänen olla päivittäin aidosti läsnä ja havainnoida toimintaa jatkuvasti. (Hurme & Kyllönen 2014, 75–78.) Kasvattajan tapa huomioida ja kohdata lapsi sekä vastata hänen tarpeisiin, saa aikaan lapsessa aina monenlaisia tunteita kuten turvallisuutta ja mielihyvää tai vastaavasti turhautumista ja pelkoa (Mikkola & Nivalainen 2009, 20).

Kallialan (2008, 51–52) kertoo aikuisen aidon läsnäolon vaikuttavan lapsen turvallisuuden tunteeseen. Kun aikuinen on läsnä fyysisesti ja saatavilla myös psyykkisesti, lapsi uskaltautuu lähteä tutkimaan maailmaa. Lapsi tarvitsee aikuisen vahvistamaan lapsen tutkimuskokemukset ja turvaamaan lapsen oloa. Kun lapsi on keskittynyt leikkiin, aikuiset usein siirtävät huomionsa johonkin muuhun, puhelimeensa, sanomalehteen tai muihin aikuisiin. Lapsi kuitenkin huomaa tällaisen vaillinaisen läsnäolon, eikä se riitä hänelle. Lapselle ei riitä, että aikuinen on näköpiirissä, vaan hän kaipaa aikuisen todellista läsnäoloa, aktiivista vuorovaikutusta lapsen leikkiin, vaikkei kasvattaja itse osallistuisikaan aktiivisesti siihen.

Vuorovaikutussuhteen laatu on keskiössä silloin, kun puhutaan, millaiseksi lapsi kasvaa. Jokainen saa syntyessään perimän kautta erilaiset eväät elämäänsä, mutta lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutussuhde on se tekijä, joka muokkaa lapsen ihmismielen kehittymistä. Ihmisen mieli kehittyy ollessaan vuorovaikutuksessa jonkun toisen mielen kanssa ja vuorovaikutuksen laadulla on hyvin suuri merkitys kehitykseen. Vuorovaikutussuhde alkaa muokkautua heti syntymän jälkeen ja etenkin

varhaisilla vuorovaikutussuhteilla on suuri merkitys lapsen mielen kehittymiseen. Vuorovaikutussuhde muokkaa lapsen ruumiintoimintoja, tunnekokemuksia ja toimintatapoja. Ensisijaisesti vuorovaikutussuhdetta lapseen luovat lapsen vanhemmat ja sisarukset, mutta ei tule kuitenkaan unohtaa eikä väheksyä päiväkodissa syntyneiden vuorovaikutussuhteiden merkityksiä lapseen. Päivähoidossa vallitsevalla tunneilmapiirillä on todella suuri merkitys lapsen kehittymiseen. (Kanninen & Sigfrids 2012, 27.)

5.1 Vuorovaikutuksen merkitys tunteiden säätelyssä

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 32) todetaan, että turvallisessa ilmapiirissä on erilaisten tunteiden ilmaiseminen sallittua ja päivähoiton henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä.

Lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutussuhteessa on tärkeää, että aikuinen ymmärtää lapsen tunteita ja suhtautuu lapsen tunnepurkauksiin empaattisesti (Aro 2014, 26.) Tunteiden säätely tarkoittaa sitä, että lapsi tunnistaa erilaisia tunteita ja ymmärtää, miten niihin tulee suhtautua. (Rusanen 2011,81.) Tunteiden säätelyn kehittymisen kannalta on tärkeää, että aikuinen antaa lapselle oikeanlaisen mallin, miten hallita tunteitaan. Esimerkiksi silloin kun lapsi raivostuu tai kokee suunnatonta pahaa oloa, on tärkeää, että aikuinen pysyy rauhallisena ja tarjoaa lapselle lohdutusta. Näin lapsi vähitellen oppii, että tuntiessaan voimakkaita pahan olon tunteita, hän pystyy itse rauhoittamaan itsensä. (Aro 2014, 26.)

Ahosen (2015, 184) mukaan kasvattajan lämmin vuorovaikutus saa lapsessa aikaan vastavuoroista lämmintä vuorovaikutusta haastavissakin kasvatustilanteissa. Lapsen näkökulmasta tärkeää kasvattajan lämpimässä vuorovaikutuksessa on ymmärrys tapahtuneesta sekä lapsen tunteista ja tarpeista. Lapsen ilmaistessaan tunteitaan voimakkaasti, on tärkeää, että kasvattajan vuorovaikutuksesta välittyy empatiaa. Usein kasvattajan välittäessään empatiaa äänensävyyn ja olemuksensa avulla, lapsi rauhoittuu nopeasti voimakkaastakin tunnereaktiosta, sillä hän kokee tulleen ymmärretyksi ja kuulluksi.

5.2 Sensitiivisyys

Sensitiivinen kasvattaja on aikuinen, joka kykenee reagoimaan lapsen tunnekielellä ja ilmaisemaan positiivisia tunteita lapselle aidosti. Kasvattaja voi pyrkiä tietoisesti olemaan turvallinen, mutta todellisuudessa lämmin ääni ja katse sekä aito kiinnostusta viestittävä hymy merkitsevät lapselle enemmän. Kasvattajien on tärkeää kiinnittää huomiota päiväkodissa vallitsevaan tunneilmapiiriin, jota luodaan mm. äänensävyillä, kannustamisella ja kosketuksella. Lapsella on taipumus aistia herkästi tällaisia myönteisiä tunteita ja niiden avulla hän kokee tulleensa huomatuksi ja hyväksytyksi. Lapselle on annettava mahdollisuus aitoon kohtaamiseen, mutta siihen ei saa kuitenkaan pakottaa, esimerkiksi käskemällä lasta katsomaan kasvattajaa silmiin. Kasvattajan ei tulisi myöskään pyrkiä esittämään sensitiivistä aikuista, sillä lapset aistivat helposti tekaistut tunteet. Vaikka kasvattajalla ei olisikaan aikomus vaikuttaa kylmältä tai vihamieliseltä, voi lapsi kokea hiljaisen tai ilmeettömän aikuisen juuri sellaisena. (Salo 2012, 91-93.)

5.3 Lapsen tietojen ja taitojen huomioiminen vuorovaikutuksessa

Holkeri-Rinkinen (2009, 212–213) pitää lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutussuhteessa tärkeänä sitä, että aikuinen ottaa huomioon lapsella olevat tiedot ja taidot. Aikuisen tulisi käyttää näitä lapsen omaamia tietoja ja taitoja vuorovaikutussuhdetta rikastuttavana tekijänä ja viestittää tällä tavoin lapselle, että sinä olet ainutlaatuinen.

Viljanmaa & Kinnunen (2016, 37–50) puolestaan pohtivat sitä, miten helposti aikuiset ajattelevat, että lapsen ajatukset kulkevat samanlaisessa järjestyksessä kuin aikuisen, ja että aikuisen ajatukset ovat oikeassa järjestyksessä. Todellisuudessa lapsen ajatusten järjestys voi olla täysin toisenlainen ja tällöin aikuisen tulisi antaa tilaa lapsen omalle ajattelulle. He myös pitävät merkityksellisinä lapsen omia tietoja ja pohtivat sitä, miten usein aikuiset antavat itsestään kuvan kaikkietävinä, vaikka todellisuudessa aikuisetkin joutuvat usein kysymään asioista eivätkä tiedä vastausta kaikkeen. Tällainen kaikkietoisuus voi tehdä lapset epävarmoiksi siitä, onko hyvä vai huono asia, jos kysyy silloin kun ei tiedä.

Yhtenä suurena elementtinä lapsen ja aikuisen vuorovaikutuksen välillä Viljanmaa & Kinnunen (2016, 40–43) pitävät sanatonta viestintää ja koko vuorovaikutus prosessia, ei ainoastaan lopputulosta. Esimerkiksi piirtäessään lapsi saattaa piirustuksellaan kertoa paljon sellaista, mitä hän ei koskaan sanoilla kerro. Piirustusprosessissa tärkeää on myöskin koko prosessin seuraaminen eikä niinkään pelkän lopputuloksen ihaileminen. Prosessin aikana saattaa lapsen kerronnassa nousta esiin paljon asioita, jotka eivät lopputuloksessa näy, eikä niiden kuulukaan näkyä.

6 KASVATTAJAT TURVALLISUUDEN TUNTEEN LUOJINA

Tässä luvussa käsitellään turvallisuuden tunteen luomista kasvattajien näkökulmasta.

Päiväkodissa kasvattajilla on kokonaisvaltainen vastuu luoda turvallisuuden tunnetta lapsille (Holkeri-Rinkinen 2009, 101). Paanasen (2006, 45–46) teettämän tutkimuksen mukaan vanhempien näkökulmasta tärkein lapsen hyvinvointiin vaikuttava tekijä päivähoidossa on lapsen psyykkinen ja fyysinen turvallisuus. Turvallisuuden tunteen luoja toimii ensisijaisesti kasvattaja, jonka tehtävänä on luoda päiväkotiin turvallinen luottavaisuus ja välittämistä huokuva ilmapiiri. Mikkola & Nivalainen (2009, 59) pitävät tärkeänä sitä, että kasvattaja viihtyy työssään ja on sitoutunut siihen. Tällainen ammattitaitoinen ja motivoitunut kasvattaja saa paljon hyviä asioita aikaan sekä lapsen että hänen perheensä elämässä.

Lapsen turvallisuuden tunteen kannalta on tärkeää, että kasvattajat osaavat hallita omaa tunneilmaisuaan ja suhteuttaa tunteiden ilmaisun lapsille sopivaksi. Jos kasvattajan tunneilmaisu on arvaamatonta, lapset eivät koe kasvattajaa turvallisuutta luovaksi aikuiseksi. Jotta kasvattajat onnistuisivat tunteidensa hallinnassa, tulee kasvattajien tekemää tunnetyötä tukea. Tunnetyöllä tarkoitamme sitä, että kasvattaja tunnistaa sekä omat että muiden tunteet, ja käsittelee sekä arvioi niitä. Sillä tavoin kasvattajista tulee tunneälykkäitä ja turvallisia aikuisia, jotka viihtyvät työssään ja voivat hyvin. (Antila 2015, 23, 73–82.)

Salon (2012, 93) mukaan lapselle on tärkeää, että hän kokee kasvattajan hallitsevan omat tunnereaktionsa. Lapsen tunnesäätelylle saattaa olla haitallista, mikäli kasvattaja käyttäytyy toistuvasti ärtyneesti tai osoittaa avoimesti kiukkunsa lapselle. Lapsen tehtävänä ei ole koskaan toimia rauhoittajana kasvattajalle. Tällaisia tilanteita sattuu kuitenkin kasvatustyössä ja silloin on tärkeää, että kasvattaja kertoo lapselle, että hän ei olisi saanut suuttua ja sanoittaa lapselle samalla, mikä kasvattajan sai suuttumaan. Lapsen tulee tulla tietoiseksi, mikäli hän on tehnyt jotain väärin, mutta huutamiseen sijaan kasvattajan tulisi hillitä tunnereaktionsa ja puhua lapselle rauhallisesti.

Työpaikalla työntekijöiden turvallisuuden takaamisesta päävastuussa on työnantaja, joka huolehtii, että työpaikan ympäristö ja työolot ovat turvalliset. Lisäksi on tärkeää, että työnantaja näyttää oikeanlaista turvallisuutta tukevaa esimerkkiä työntekijöilleen. Avoimen ja rehellisen vuorovaikutuksen ylläpito työyhteisössä on yksi vahvasti turvallisuuteen vaikuttavista tekijöistä. (Kanerva 2008, 6–8.) Turvallisuuden peruspilarina toimii ennaltaehkäisy. Toiminnan täytyy olla hyvin suunniteltua ja kaikkeen täytyy varautua. Jos työpaikalla esiintyy jonkinlaisia epäkohtia, täytyy niihin tarttua välittömästi ja korjata asia. (Kanerva 2008, 11–14.)

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuskysymyksemme olivat: Millä keinoilla päiväkodin kasvattajat luovat ja ylläpitävät lapsen turvallisuuden tunnetta sekä millä keinoilla päiväkodin fyysinen toimintaympäristö voi tukea lapsen turvallisuuden tunnetta. Tässä luvussa kerrotaan tutkimuksen toteuttamisesta. Luvussa esitellään tutkimusmenetelmä ja käytetyt aineistonkeruumenetelmät sekä kerrotaan tutkimusaineiston analysoinnista. Lopuksi käsitellään vielä tutkimuksen eettisyyttä sekä luotettavuutta.

7.1 Laadullinen tutkimus

Tutkimusmenetelmänä päädyttiin käyttämään laadullista tutkimusta. Hirsjärven, Remksen ja Sajavaaran (2009, 161, 164) mukaan laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan todellista elämää sekä tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa on ominaista, että aineisto kerätään luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa, ihmisiä hyödyntäen sekä tutkittavien omaa ääntä esille tuoden. Tällaisia aineistonkeruumenetelmiä ovat esimerkiksi erilaiset haastattelut ja havainnointi, joita tässä tutkimuksessa käytettiin aineistoa kootessa. Kanasen (2014, 18) mukaan laadullisessa tutkimuksessa on tavoitteena tutkittavan ilmiön kuvaaminen, ymmärtäminen ja tulkinnan antaminen. Laadullisen tutkimusmenetelmän käyttäminen oli luonnollinen valinta tälle tutkimukselle, sillä tarkoituksena on ymmärtää ja kuvata lasten turvallisuuden tunteen tukemista päiväkodissa.

7.2 Aineistonkeruumenetelmät

Tutkimuksessa käytettiin useita aineistonkeruumenetelmiä, joita olivat havainnointi, haastattelu ja lasten ottamat valokuvat. Havainnointimenetelmä jakautui vielä kahteen erilliseen osaan, sillä havainnointia tapahtui sekä meidän että päiväkodin kasvattajien toimesta. Tutkimusaineisto kerättiin loka-joulukuussa 2016.

Havainnointi. Havainnoimme päiväkodissa itse neljää lapsiryhmää. Jokaista ryhmää havainnoimme aamupäivän ajan, jonka aikana lapset saapuivat päiväkotiin, leikkivät vapaasti, osallistuivat ohjattuun toimintaan, ulkoiluun sekä ruokailuihin ja

menivät päiväunille. Havainnoinnissa käytimme apunamme havainnointilomaketta (Liite 1), johon olimme kirjanneet ylös erilaisia tilanteita ja asioita, joita näissä tilanteissa tulisi tarkkailla. Kirjasimme molemmat havaintomme omiin lomakkeisiimme. Havainnoinnin päätyttyä kävimme molemmat itsenäisesti omat havainnointimme läpi ja tarkensimme havainnoiteja, kun ne olivat vielä tuoreessa muistissa. Sen jälkeen keskustelimme yhdessä tekemistämme havainnoinneista ja vertailimme niitä. Näin varmistuimme, että havainnointitilanteissa tapahtuneet oleelliset seikat oli varmasti kirjattu ylös.

Vilka (2006, 38) pitää havainnointia hyvänä menetelmänä tutkia vuorovaikutusta sekä ihmisten toimintaa. Menetelmä sopi hyvin tämän tutkimuksen toteutukseen juuri tästä syystä. Tarkoituksenamme oli selvittää, miten päiväkodin kasvattajat toimivat tukiessaan lasten turvallisuuden tunnetta. Havainnointi on vakiintunut tieteellisen tutkimuksen metodi, ja sitä on käytetty jo pitkään kasvatustieteissä. Havainnointi sopii käytettäväksi sekä määrällisessä että laadullisessa tutkimuksessa. Havainnointitapoja on useita, kuten piilohavainnointi, jossa tutkittavat eivät tiedä tutkijan havainnoivan heitä, sekä osallistuvaa havainnointia, jossa tutkija osallistuu tutkittavan yhteisön toimintaan. (Vilka 2006, 37, 42–45, 53.)

Tutkimuksemme havainnointitapaa voi kuvata tarkkailevaksi havainnoinniksi. Tarkkailevassa havainnoinnissa tutkija asettuu ulkopuoliseksi tarkkailijaksi eikä osallistu tutkimuskohteensa toimintaan (Vilka 2006, 43). Havainnoidessamme pyrimme jäämään päiväkotiryhmän toiminnan ulkopuoliseksi tarkkailijoiksi, emmekä osallistuneet aktiivisesti tapahtuvaan toimintaan. Lapsiryhmää havainnoitaessa on kuitenkin mahdotonta vetäytyä täysin tutkijan roolissa toiminnan ulkopuolelle, sillä lapset ovat kiinnostuneita vieraista henkilöistä ja haluavat ottaa kontaktia uusiin ihmisiin. Havainnointiemme aikana jouduimme muutaman kerran irrottautumaan tarkkailijan roolista, lasten pyytäessä toiselta meistä apua leikissä tai välien selvittelyssä muiden lasten kanssa. Ryhmän kasvattajat tiesivät havainnointimme tarkoituksen. Lapsille läsnäoloamme selitettiin heidän ikätasonsa mukaisesti, usein kuvaten meitä opiskelijoiksi, jotka ovat tulleet katsomaan mitä päiväkodissa tehdään.

Omaa havainnointiamme halusimme täydentää päiväkodissa työskentelevien kasvattajien tekemällä havainnoinnilla. Havainnointia menetelmänä on kritisoitu siitä, että havainnoija saattaa muuttaa läsnäolollaan tilannetta, jota hän tutkii. Tätä haittaa

voidaan pyrkiä lieventämään siten, että havainnoija vierailee tutkittavassa yhteisössä useamman kerran, jotta häneen totuttaisiin. (Hirsjärvi ym. 2009, 213.) Tutkimustyömme ajalliset resurssit eivät kuitenkaan mahdollistaneet useampaa havainnointikertaa päiväkodissa. Kasvattajien itse tekemien havainnointien avulla tutkimukseemme saatiin havainnointiainesta, johon ei vieraan henkilön läsnäolo ole vaikuttanut. Annoimme halukkaille päiväkodin kasvattajille vihon, johon he saivat päiväkirjan tapaisesti kirjoittaa havaintojaan lapsen turvallisuuden tunteesta ja sen tukemisesta. Pyysimme kasvattajia kirjaamaan, millaisia keinoja he havaitsivat päivän aikana käytettävän lapsen turvallisuuden tunteen tukemisessa ja millaisissa tilanteissa näitä keinoja käytettiin, kokivatko kasvattajat keinojen toimineen, ja jos lapsi koki turvattomuutta, miten hänen turvallisuuden tunnettaan pyrittiin luomaan ja tukemaan? Halukkaita kasvattajia päiväkirjan kirjoittamiseen oli 4, joista kaksi henkilöä halusivat kirjoittaa päiväkirjaa yhteisesti. Kirjoitettuja päiväkirjoja meille palautui 2 kappaletta.

Päiväkodin fyysisestä ympäristöstä teimme havaintoja erillisen havainnointilomakkeen (Liite 2) avulla. Havainnoimme fyysisiä tiloja jokaisella kerralla, kun vierailimme päiväkodissa. Kirjasimme havainnot ylös havainnointilomakkeeseen muun havainnoinnin lomassa.

Haastattelu. Haastattelimme yhteensä kuutta päiväkodin kasvattajaa. Kolme haastateltavaa olivat ammatiltaan päiväkodinopettajia ja kolme puolestaan lastenhoitajia. Heidän työkokemuksensa varhaiskasvatusalalta vaihteli yhden vuoden ja 20 vuoden välillä. Kasvattajat valikoituivat haastatteluun vapaaehtoisesti, ilmoittautumalla haastatteluun päiväkodin kahvihuoneessa olevaan listaan. Toimme esille, että toivomme haastateltavien olevan erilaisista koulutustaustoista eri pituisilla työkokemuksilla. Haastattelut toteutettiin yhteistyöpäiväkotimme tiloissa, rauhallisessa huoneessa. Äänitimme jokaisen haastattelun tarkemman analysoinnin mahdollistamiseksi. Äänitykset poistimme litteroinnin jälkeen, turvataksemme haastateltujen henkilöiden yksityisyyden.

Haastattelut toteutettiin yksilö- sekä teemahaastatteluina. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, joka etenee etukäteen valittujen teemojen ja teemoihin liittyvien tarkentavien kysymysten mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Haastatteluissa etenimme valmiiksi tekemämme haastattelurungon (Liite 3)

avulla. Haastattelurunkoon olimme kirjanneet käsiteltävät teemat sekä niihin liittyviä kysymyksiä helpottaaksemme haastattelun tekoa.

Emme kuitenkaan seuranneet haastattelurunkoa tarkasti haastatteluja tehdesämme, vaan annoimme tilaa aiheesta nousseelle keskustelulle ja esitimme lisäkysymyksiä keskusteluista nousseiden ajatusten pohjalta. Haastattelurunkoa käyttämällä varmistimme, että valitut teemat käytäisiin jokaisessa haastattelussa lävitse. Emme lähettäneet etukäteen runkoa haastateltaville, vaan se toimi ainoastaan meidän tukenamme haastattelun teossa. Kasvattajat tiesivät tutkimuksemme aiheen ennen haastatteluun tuloaan. Ensimmäisen haastattelun jälkeen kävimme haastattelurunkomme lävitse ja arvioimme sen toimivuutta. Muutimme tässä vaiheessa runkoa siten, että siirsimme ensimmäisen teeman viimeisen kysymyksen teeman toiseksi kysymykseksi.

Haastattelun alussa kysyimme ”miten koet, että turvallisuuden tunne tai vastaavasti turvattomuuden tunne näkyy lapsissa?”, sillä koimme sen olevan hyvä kysymys herättelemään kasvattajia aiheeseen. Kysymys ei varsinaisesti vastannut meidän tutkimuskysymykseemme, jonka vuoksi jätimme siihen saadut vastaukset varsinaisen tutkimustulosten analysoinnin ulkopuolelle. Kysymys tuotti meille kuitenkin tärkeää tietoa siitä, miten turvallisuuden tunne tai turvattomuus näkyy lapsista. Kasvattajien mukaan lapset reagoivat eri tavoin kokiessaan turvattomuuden tunnetta. Kasvattajat kuvailivat lasten olevan ujoja, itkuisia, takertuvaisia, mutta toisten reagoivan levottomuudella, ylivilkkaudella, turhautumisella ja rajojen kokeilemisella. Turvalliseksi olonsa tuntevaa lasta kuvailtiin sanoilla rauhallinen, luottavainen ja osallistuva. Lapsen kokiessa olonsa turvalliseksi kasvattajat kertoivat lasten käyttäytyvän ”omana itsenään”, leikkien omia leikkejään, tulevan hoitoon mielellään ja tarvittaessa uskaltavan lähestyä aikuista. Tämä tieto auttoi meitä myöskin havainnointien analysoinnissa, sillä saatoimme päätellä lasten käyttäytymisestä, olivatko he kokeneet olonsa turvalliseksi vai turvattomaksi.

Valokuvaus. Valokuvauksen avulla tahdoimme tuoda tutkimuksessamme lasten näkökulman esiin. Setälän (2012, 40-41, 46) mukaan lasten itse ottamia valokuvia on käytetty tutkimuksessa vielä suhteellisen vähän, erityisesti alle kouluikäisiä lapsia on osallistunut vähän tutkimuksiin valokuvaajan roolissa. Tutkimuksissa on yleensä pyritty ymmärtämään lasten elämää ja heidän suhtautumistaan erilaisiin

asioihin, tilanteisiin ja paikkoihin. Myös tässä tutkimuksessa tutkitaan lasten suhtautumista päiväkotiin ja sen erilaisiin tiloihin. Tarkoituksena on tuoda näkyviin, millaisissa tiloissa lapset kokevat olonsa hyväksi. Lasten ottamien valokuvien avulla pyrimme saamaan vastauksia erityisesti toiseen tutkimuskysymykseemme: Millä keinoin päiväkodin fyysinen ympäristö voi tukea lasten turvallisuuden tunnetta? Olimme kiinnostuneita siitä, mistä paikasta lapsi päättää ottaa kuvan. Kuvan teknisellä onnistumisella ei ollut tutkimuksen kannalta suurta merkitystä.

Pyysimme lapsia ottamaan valokuvan heille kaikista mukavimmasta paikasta päiväkodissa. Päädyimme asettelemaan kysymyksen tällä tavoin, sillä koimme, että lapsen olisi vaikea vastata kysymykseen, missä hän kokee olonsa turvalliseksi. Valokuvaus toteutettiin yksi lapsi kerrallaan siten, että pyysimme lapsen sivuun muusta ryhmästä ja kerroimme hänelle tehtävän. Lapsen kertoessa paikan missä hän haluaa kuvan ottaa, siirryimme lapsen osoittamaan paikkaan ja avustimme lasta kameran käytössä. Kuvan oton jälkeen näytimme kuvan lapselle ja kysyimme, onko hän tyytyväinen kuvaan. Valokuvien ottamiseen osallistui yhdeksän lasta, iältään he olivat 3-6 vuotiaita. Tutkimukseen osallistui 3 poikaa ja 6 tyttöä.

7.3 Tutkimusaineiston analysointi

Laadullisen tutkimuksen analyysin tarkoituksena on tuoda aineistoon selkeyttä ja tuottaa tutkittavasta aiheesta uutta tietoa (Eskola & Suoranta 1998, 138). Tuomen & Sarajärven (2009, 91-92) mukaan yleinen, kaikkiin laadullisiin tutkimuksiin soveltuva analyysimenetelmä on sisällönanalyysi, jonka avulla myös me analysoimme tekstimme. Ensimmäiseksi aineistosta täytyy etsiä ne kohdat, jotka vastaavat parhaiten tutkimuskysymykseen ja rajata aineisto niiden mukaan. Meidän pyrkimyksenä oli löytää aineistosta keinoja, joita kasvattajat käyttävät lapsen turvallisuuden tunteen luomiseen ja tukemiseen päiväkodissa sekä fyysisen ympäristön piirteitä, jotka niin ikään tukevat lapsen turvallisuuden tunnetta. Pyrimme löytämään ja kirjaamaan aineistosta ylös nimenomaan sellaisia keinoja, jotka haastattelujen ja havainnointiemme perusteella joko toistuivat useasti tai olivat yksittäisinäkin havainnoina merkittäviä. Fyysisen ympäristön turvallisuutta tukevia piirteitä etsimme sekä haastatteluista, havainnoinneista että lasten valokuvista.

Analyysin toisessa vaiheessa aineisto koodataan tai litteroidaan tutkijan parhaaksi näkemällään tavalla (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92). Litteroimme havainnoinnit ja haastattelut kirjoittamalla ne sanasta sanaan tietokoneelle. Selitimme kuvat sanallisesti kertomalla mistä kuva on otettu, kuka kuvan otti ja miten kuvan ottaja kuvaa kommentoi. Litteroitua aineistoa haastatteluista, havainnoinneista ja päiväkirjoista meille kertyi yhteensä 31 sivua. Litteroinnin jälkeen pyrimme kirjaamaan teksteistä ylös kaikki keinot, jotka havainnoinneissa ja haastatteluissa nousivat esille. Sen jälkeen koodasimme väreillä haastatteluista löytyvät keinot sen mukaan, miten useasti sama keino toistui haastatteluissa. Havainnoinneista koodasimme väreillä kasvat-
tajien käyttämät keinot, jättäen näin ulkopuolelle kaikki epäoleelliset havainnot, joilla ei ollut merkitystä tutkimustuloksen kannalta.

Tutkimuksen analyysin kolmas vaihe on joko aineiston luokittelua, teemoittelua tai tyypittelyä. Päädyimme etsimään aineistostamme teemoja, jonka tarkoituksena on Tuomen & Sarajärven (2009, 93) mukaan nostaa aineistosta esiin tiettyjä teemoja kuvaavia näkemyksiä. Tarkastelimme kaikkia litteroituja ja koodattuja aineistoja ja kirjoitimme ylös kaikki aineistoista löytyvät keinot. Pyrimme järjestämään keinoja ryhmiin, joissa eri keinoilla olisi samankaltaisia piirteitä. Tämän jälkeen yhdistimme omat havaintomme fyysisistä tiloista sekä sanalliset selitykset kuvista ryhmiin, joilla niin ikään olisi samankaltaisia piirteitä keinojen kanssa. Näistä ryhmistä muodostui tutkimuksemme teemat, joita ovat kasvattajan toiminta ja läsnäolo, vuorovaikutus, menetelmät, fyysinen tila sekä henkilökunnan pysyvyys ja mitoitus.

7.4 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksessa on tärkeää ottaa huomioon eettiset seikat jokaisessa tutkimuksen vaiheessa. Eettisyys kulkee siis läpi koko tutkimuksen teon. (Pohjola 2007, 11.) Oma eettinen pohdintamme alkoi jo aiheen valintaa miettiessämme. Pohdimme erilaisia aiheita turvallisuuden teeman ympärillä, mutta totesimme joidenkin aiheiden olevan eettisesti haastavia toteuttaa, joten luovuimme niistä sen tähden. Hirsjärven ym. (2009, 24-25) mukaan tutkimusaiheen valinnassa tulee miettiä, miksi tutkimukseen ryhdytään ja onko tutkimuksella merkitystä. Halusimme valita aiheen, joka tuottaisi tietoa, jota voitaisiin hyödyntää käytännön elämässä.

Hirsjärven ym. (2009, 25) mukaan tutkimuksen lähtökohtana tulee olla ihmisarvon kunnioittaminen. Tämä tarkoittaa mm. sitä, että ihmisille annetaan oikeus itse päättää, haluavatko he osallistua tutkimukseen ja heitä informoidaan tutkimuksesta riittävästi. Lähetimme tutkimussuunnitelmamme yhteistyöpäiväkotimme johtajalle, joka kävi suunnitelman läpi päiväkodin kasvattajien kanssa. Tämän jälkeen lähetimme päiväkotiryhmille tutkimuksesta kertovan kirjeen (Liite 4), jossa kysyimme vanhemmilta suostumuksen siihen, että heidän lapsensa osallistuu tutkimukseen. Kysyimme erikseen luvan lapsen havainnointiin ja siihen saako lapsi osallistua valokuvaamiseen. Jos havainnoimassamme lapsiryhmässä oli lapsi, jonka havainnoimisen huoltajat olivat kieltäneet, emme kirjanneet lapseen liittyviä tilanteita ollenkaan osaksi tutkimusaineistoamme. Haastatteluihin osallistuneet kasvattajat olivat vapaaehtoisia. Haastattelua ennen kertasimme haastateltaville tutkimuksemme tarkoituksen ja kerroimme tutkimuksemme toteutuksesta.

Tutkimuksemme aihe koettiin yhteistyökumppanimme osalta joiltain osin araksi. Sovimme yhteistyökumppanimme kanssa, että emme julkaise yhteistyökumppanimme nimeä emmekä haastateltavien henkilöiden tietoja. Emme myöskään kirjanneet ylös havaintoja niin, että henkilöt olisivat niistä tunnistettavissa. Tulimme aineistoja analysoitaessa siihen tulokseen, että emme voi julkaista sellaisenaan kuvia, joita lapset ottivat, sillä tutkimuspaikka olisi niistä tunnistettavissa. Koimme kuitenkin, että kuvien sisällön avaaminen sanallisesti riittää luomaan lukijalle mielikuvan siitä, mitä lapset ovat kuvillaan halunneet kertoa. Äänitimme haastattelut sekä nauhurilla että puhelimesta. Äänitysten litterointien jälkeen poistimme äänitteet sekä nauhureista että puhelimesta. Kun tulokset saatiin analysoitua ja tutkimuksemme oli valmis, poistimme litteroidut tiedostot.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa huomattavasti myös se, miten tuoreita käytetyt lähteet ovat ja miten ne on merkattu. Noudatimme opinnäytetyössämme Seinäjoen Ammattikorkeakoulun kirjallisten töiden ohjeita, joiden mukaan teimme tekstiviitteet ja lähdemerkinnät. Hyviin tieteellisiin käytäntöihin kuuluu se, että muiden tutkijoiden tekemä työ otetaan asianmukaisesti huomioon ja annetaan heidän työnsä sen ansaitsema arvo (Tutkimus eettinen neuvottelukunta 2012, 6.) Pyrimme tämän eettisen ohjeen mukaisesti merkitsemään lähteet selkeästi tekstiimme.

Tutkimuksen luotettavuus on seikka, joka tulee ottaa huomioon jo tutkimusta suunniteltaessa. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuus on pitkälti tutkijan varassa, jonka tulee arvioida tutkimustaan. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta ei voida laskea samalla tavoin kuin määrällisessä tutkimuksessa, luotettavuuden arviointiin on kuitenkin mittareita. Luotettavuustarkastelussa voidaan käyttää kriteereinä dokumentaatiota, tulkinnan ristiriidattomuutta, saturaatioita ja vahvistettavuutta (Kananen 2014, 146, 151.) Tämän tutkimuksen luotettavuutta pyrittiin lisäämään dokumentaatiolla, läpi koko tutkimusprosessin. Pyrimme kirjaamaan ja kuvaamaan tarkasti tavan, jolla tutkimus toteutettiin. Näin tutkimusta luettaessa voi lukija hahmottaa tutkimusprosessin kulun. Kananen (2014, 153) tarkoittaa tulkinnan ristiriidattomuudella sitä, ettei tutkinnassa olla päädytty vääriin johtopäätöksiin. Tätä voidaan ehkäistä mm. kahden tutkijan tekemillä johtopäätöksillä, sillä jos toinen tutkija päätyy tulkinnoissaan samaan tulokseen kuin kirjoittaja, lisää se tutkimuksen luotettavuutta. Tällainen järjestely oli mahdotonta toteuttaa tätä tutkimusta tehdessä, sillä ulkopuolisen tutkijan saaminen tekemään analyysia aineistostamme ei ollut mahdollista. Kuitenkin kahden tutkijan yhteinen tutkimuksen teko voitaneen ajatella nostavan tutkimuksen luotettavuutta, sillä olemme työstäneet tutkimusaineistoamme tuloksiksi sekä yhdessä että erikseen ja olemme päätyneet samoihin tulkintoihin tuloksistamme. Saturaatiolla tarkoitetaan sitä, että eri lähteistä saadut tutkimustulokset alkavat toistua (Kananen 2014, 153). Kaikilla käyttämillämme tutkimusmenetelmillä saaduilla aineistoilla huomasimme toistuvuutta tuloksissa. Vaikka haastateltavien määrä ei ollut suuri, toivat kasvattajat tiettyjä asioita toistuvasti esiin. Huomasimme havainnoinneissa myös toistuvuutta ja lasten ottamissa kuvissa päällekkäisyyksiä. Vahvistettavuuden keinoina Kananen (2014, 151) pitää aineiston luetuttamista henkilöllä, joka sen on antanut sekä triangulaatiota. Tämän tutkimuksen toteutuksessa ei ajallisista syistä ollut mahdollista luetuttaa haastateltavilla heidän haastatteluistaan tehtyjä tulkintoja, mutta sen sijaan tutkimuksessamme käytimme triangulaatiota.

Tässä tutkimuksessa käytettiin tutkimusmenetelmien yhteiskäyttöä eli triangulaatiota vahvistamaan tutkimustulosten pätevyyttä (Hirsjärvi ym. 2009, 233). Eri aineistonkeruumenetelmiä käyttämällä voidaan seurata, tuottavatko eri menetelmät toisiinsa tukevia tuloksia (Kananen 2014, 152). Triangulaation avulla saadaan tutkimukseen luotettavuuden lisäksi mahdollisimman kokonaisvaltainen kuva tutkittavasta

aiheesta, kun asiaa tarkastellaan monesta eri näkökulmasta. Triangulaatio voidaan jakaa neljään eri tyyppiin, joista tutkimuksessamme käytimme aineistotriangulaatiota. Aineistotriangulaatiossa käytetään hyväksi useita erilaisia aineistoja vastattaessa tutkimuskysymyksiin. (Viinamäki 2007, 175–176.) Tutkimusaineistomme koostui tekemiemme havainnointien ja haastattelujen tuottamista aineistoista sekä lasten ottamista valokuvista. Eri tutkimusmenetelmien käytöllä pystyimme lähestymään tutkimuskysymyksiämme kolmesta eri näkökulmasta, kasvattajien tuomien näkemysten, meidän havaintojemme ja lasten ottamien valokuvien kautta.

Adlerin ja Adlerin (1998, 89–90) mukaan, havainnointimenetelmän käyttö tuottaa erityisen suurta täsmällisyyttä yhdistettynä muihin metodeihin. Haastatteluissa mahdollisesti ilmeneviin häilyviin ja joskus myös omaa tarkoitusta palveleviin muistikuviin verrattuna tutkijoiden tekemiä havaintoja voidaan pitää pätevänä tutkimusaineistona. Tässä tutkimuksessa havainnointimenetelmän käyttö tukee haastatteluiden avulla saatua aineistoa. Haastattelutilanteessa haastateltava saattaa helposti unohtaa mainita tutkimuksen kannalta merkityksellisiä seikkoja tai jättää huomaamattaan kertomatta hänelle itsestään selvistä arjen rutiineista. Tutkimuksen toisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää minkälaisia keinoja kasvattajat käyttävät lapsen turvallisuuden tunteen tukemisessa. Havainnointia hyödyntämällä pyrittiin varmistamaan, että haastateltaville itselleen huomaamattomissa olevat toimitatavat tuotaisiin myös osaksi tutkimustuloksia.

Lasten ottamien valokuvien avulla saimme tutkimukseemme lasten näkökulmaa. Tarkoituksenamme oli tutkia mitkä tekijät luovat lapsille turvallisuuden tunnetta. Havainnot ja haastattelut toivat tutkimukseen kasvattajien ja päiväkodin ulkopuolisten henkilöiden näkökulman, mutta koska lasten turvallisuuden tunne on tutkimuksemme aihe, halusimme tuoda myös lasten näkökulman esiin. Pyysimme lasten vanhemmilta kirjallisesti luvat siihen, että lapset saavat ottaa valokuvia päiväkodissa sekä siihen, että saamme tutkimuksessa havainnoida lapsia päiväkodissa.

8 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen tulokset teemoittain. Teemat muodostuivat tutkimuksen aineistosta analysointivaiheessa ja ne ovat: kasvattajan toiminta ja läsnäolo, vuorovaikutus, menetelmät, fyysinen tila sekä henkilökunnan pysyvyys ja mitoitus.

8.1 Kasvattajan toiminta ja läsnäolo

8.1.1 Kasvattajan rauhallinen käyttäytyminen ja läsnäolo

Kasvattajien mukaan turvallisuuden tunteen tukemisessa etenkin kasvattajan rauhallisella käyttäytymisellä on tärkeä merkitys. Haastatteluissa kasvattajat kuvailivat sitä, miten heidän oma rauhallinen käyttäytymisensä saa lapsetkin pysymään rauhallisina. Käyttäytymällä rauhallisesti kasvattajat omien sanojensa mukaan viestittivät lapsille, että kaikki on kunnossa. Haastatteluissa moni kasvattaja korosti sitä, miten kiireen keskellä on tärkeää, että heidän oma toimintansa on harkittua, eivätkä he anna kiireen näkyä lapsille esimerkiksi ääneen voivotteluna toisille kasvattajille.

Jokainen kasvattaja nosti haastatteluissa esiin sen, miten tärkeää on, että kasvattaja on päiväkodissa jokaisessa tilanteessa lapselle läsnä. Heidän mielestään läsnäolo oli tärkein, jokaiseen hetkeen kuuluva toiminta jota kasvattajan tulisi tehdä. Heidän mukaansa kasvattaja on läsnä silloin, kun hän seuraa esimerkiksi leikkitilannetta, kuuntelee lapsia ja on koko ajan heidän saatavillaan. Kasvattajan ollessa läsnä hänen tulisi olla jatkuvasti tilanteen tasalla ja valmis ohjaamaan tilannetta tai puuttumaan siihen, mikäli tarve niin vaatii. Kasvattajien mukaan heidän ei kuitenkaan tulisi välttämättä jokaisessa tilanteessa olla leikissä sisällä tai puuttua siihen, mikäli se sujuu hyvin ja lapset eivät erityisesti kaipaa ohjausta.

Kasvattajan läsnäololla on tärkeä merkitys myös lasten keskinäisten suhteiden luomisessa. Yksi kasvattajista nosti esiin sen, miten tärkeää lapsen turvallisuuden tunteen kannalta olisi, että hän pystyisi luomaan kontakteja myös kodin ulkopuolella.

Kasvattajien mukaan heidän tulisi rohkaista lapsia luomaan kaverisuhteita ja ottamaan kontaktia muihin lapsiin. Yhtä tärkeää läsnäolossa on kuitenkin myös se, että kasvattajat puuttuvat tilanteisiin, mikäli niissä tapahtuu kiusaamista ja ohjaavat lapsia toimimaan oikein.

Havaintojemme mukaan kasvattajat pyrkivät useimmiten asettumaan itse esimerkiksi istumaan lasten lähelle joko pöytään tai lattialle. Monesti kasvattajat valitsivat paikkansa niin, että he olisivat mahdollisimman tasapuolisesti lähellä kaikkia ja heillä olisi katseyhteys kaikkiin samassa tilassa oleviin lapsiin. Ulkona kasvattajat monesti hajaantuivat eri paikkoihin, niin että kaikki lapset olisivat varmasti nähtävissä ja kuultavissa. Kasvattajat joutuivat tekemään jonkin verran esimerkiksi askartelujen valmisteluita lasten vapaan leikin aikana, mutta silloinkin he pyrkivät jatkuvasti keskustelemaan lasten kanssa ja seuraamaan samalla lasten leikkiä. Toisinaan kasvattajat pyysivät osan lapsista piirtelemään saman pöydän ääreen, jossa he valmistelivat töitään, jolloin lapsen toiminnan seuraaminen ja hänen kanssaan keskusteleminen oli luontevaa.

8.1.2 Säännöt ja rutiinit ennakoinnin perustana

Kasvattajien mukaan päiväkodin elämän tulisi olla ennakoitavaa, että se loisi ja tukisi lapsen turvallisuuden tunnetta. Heidän mukaansa ennakointia voi tapahtua keskustelun kautta, jolloin lapsille kerrotaan etukäteen mitä on tapahtumassa ja minne ollaan menossa. Erityisesti tähän tulisi kiinnittää huomiota silloin, kun toiminnassa tapahtuu jotain poikkeavaa, esimerkiksi perinteisen ulkoilun sijaan lähdetäänkin retkelle. Mikäli kasvattajat tietävät, että lapsi reagoi muutokseen helposti, voivat he pyytää vanhempia keskustelemaan lapsen kanssa tulevasta muutoksesta etukäteen kotona. Tällöin lapselle jää enemmän aikaa valmistautua tulevaan.

Se et se elämä on ennakoitavaa ja se että ne asiat pysyy hyvin samalla tavalla, päivä kuluu ja sitten jos tapahtuu ja on muutoksia nii sit niistä kerrotaan. (H3)

Ennakoinnin perusta luodaan rutiineilla ja säännöillä. Kasvattajien mukaan, kun lapsi tiedostaa, mitä seuraavaksi tapahtuu ja tapahtumat toistuvat samankaltaisena

päivästä toiseen, lapsi kokee olonsa turvalliseksi. Rutiininomaisena toimintana kasvattajat kuvailivat esimerkiksi päivähoidon päivärytmiä. Siinä tulisi olla tietynlaiset raamit, jotka pysyvät päivästä toiseen samankaltaisina, vaikka toiminta olisikin monipuolista ja vaihtelevaa. Kasvattajien mukaan päivärytmin tukena voidaan käyttää taulua, jossa on kuvien ja tekstien avulla kerrottu päivän tapahtumat. Lapsen on tällä tavoin helpompi muistaa ja jäsentää rutiinit, etenkin silloin, jos lapsi tulee ensimmäistä kertaa päiväkotiin. Toinen vahvasti rutiineihin kytkeytyvä toiminta oli lapsen oma paikka, joka kasvattajien mukaan tuottaa lapselle turvallisuutta. Kun lapsen paikka on hänen mukaansa nimetty ja aina sama, lapsi tietää mihin hän on menossa, eikä hänen tarvitse jännittää esimerkiksi ruokailussa tai päiväunitilanteessa, että minne hän voi mennä.

Havaintojemme mukaan esimerkiksi yhteinen laululeikki aamupiirin aikana toimi lapsille ennakkoinnin menetelmänä ja siten turvallisuuden tuottamisen keinona. Laulun alkaessa kaikki lapset tunnistivat laulun ja lähtivät siihen innoissaan mukaan. Laululeikki oli lapsille merkki siitä, että aamupiiri on päättymässä ja sen jälkeen siirrytään seuraavaan toimintaan. Tutusta laululeikistä oli muodostunut lapsille rutiini, joka auttoi heitä ennakoimaan, mitä seuraavaksi tapahtuu.

Selvät säännöt ovat kasvattajien mukaan kytköksissä ennakkointiin. Haastattelujen ja havainnointien mukaa tulkitsimme kasvattajien tarkoittavan säännöillä sekä lapsen toiminnan ohjailua kuten "kädet täytyy pestä ennen ruokailua" että lapsen toiminnan pysäyttämistä kuten "lopeta kiipeily, ettet satuta itseäsi". Johdonmukainen käyttäytyminen tuottaa lapselle turvallisuutta, sillä hän tietää, mitä tapahtuu, mikäli hän toimii vasten sääntöjä. Kasvattajien mukaan lapset saattavat toisinaan kokeilla mitä tapahtuu, mikäli rikkoo yhteisesti sovittuja sääntöjä. Tällöin on tärkeää, että kasvattaja asettaa lapsen toiminnalle stopin, jolloin lapsi kokee olonsa turvalliseksi. Säännöistä puhuttaessa kasvattajat nostivat myös esiin sen, miten tärkeää lapselle on, että aikuinen huomaa lapsen käyttäytymisen, puuttuu siihen tarvittaessa ja keskustelee lapsen kanssa. Tällöin lapsille syntyy tunne, että heidät huomataan ja heidän toimintaansa seurataan.

Haastattelujen ja meidän sekä kasvattajien havainnointien mukaan siirtymätilanteissa ennakkointi rutiinien ja sääntöjen avulla oli ensiarvoisen tärkeää. Kasvattajat

toistivat samoja rutiineiksi muodostuneita toimintoja, joiden avulla lapsi pystyi ennakkoimaan mitä seuraavaksi tapahtuu. Siirtymätilanteisiin valmistauduttiin kuvien, tuki-
kiviittomien, laulun tai runon avulla. Esimerkiksi ennen ruokailuun lähtöä ensin laulettiin kaikille tuttu ruokalaulu, jonka jälkeen käytiin sääntöjen mukaan pesemässä kädet ja siirryttiin jonoon odottamaan ruokailuun lähtöä. Rutiinien ja sääntöjen avulla tilanne on sekä lapsille että aikuisille helposti ennakoitavissa ja siirtyminen paikasta toiseen tapahtui suunnitelmallisesti ja rauhallisesti.

8.2 Vuorovaikutus

8.2.1 Kasvattajan lempeys

Lapsen ja kasvattajan välisessä vuorovaikutuksessa kasvattajat korostivat vuorovaikutuksen lempeyttä ja lämpöä. Haastatteluissa kasvattajat toivat esiin viestittävänsä lempeyttä sanojen avulla, esimerkiksi kertomalla lapselle hänen saapuesaan päiväkotiin, että on mukava nähdä hänet. Havaintojemme perusteella voidaan todeta, että kasvattajat pyrkivät myös puhumaan lapsille lempeään äänensävyyn. Kasvattajat esimerkiksi ohjeistivat lapsia lempeällä äänellä sekä vastasivat myötätuntoisella äänellä lapsen ikävöidessä ystäväänsä. Lempeiden sanojen lisäksi kasvattajat puhuivat lempeästä ja ymmärtävästä asenteesta lasta kohtaan. Heille oli tärkeää, että kasvattajat ymmärtävät lapsen kokemat tunteet ja niihin suhtaudutaan arvostavasti, eikä lapsen kokemia tunteita vähätellä.

Haastattelussa sekä kasvattajien päiväkirjamerkinnoissä tuotiin esille, että turvallista ilmapiiriä luodessa on tärkeää, että myöskin kasvattajien välinen vuorovaikutus on hyväntuulista ja lempeää. Kasvattajien mukaan heidän tulisi puhua toisilleen mukavasti ja naureskellen. Työyhteisössä pitäisi vallita hyvä työilmapiiri, jossa välteltäisiin nälvimistä. Aikuisten välisellä lempeällä ja hyväntuulisella vuorovaikutuksella voidaan luoda turvallinen ilmapiiri lapselle.

8.2.2 Kannustaminen

Haastatteluiden ja havaintojen perusteella kasvattajat pyrkivät ylläpitämään lasten turvallisuuden tunnetta kannustamalla ja kehumalla lapsia. Erityisesti kannustamisen merkitys korostui lapselle haastavien tilanteiden kohdalla. Esimerkiksi ruokailun aikana kasvattajat pyrkivät lieventämään lapselle aiheutuvaa ahdistusta kannustamalla heitä maistamaan hieman ruokaa. Haastatteluissa yksi kasvattajista nosti esiin myös lapsen yhteisöllisen kannustamisen, jolloin lapsiryhmä kannustaa yhdessä oman ryhmänsä jäsentä. Tällöin lapsi kokee julkista kannustamista ja arvostusta omalta yhteisöltään.

8.2.3 Lapsen yksilöllinen huomiointi ja osallisuus

Haastatteluissa kasvattajat toivat esiin useasti lapsen ottamisen huomioon yksilönä. Lapset kaipaavat huomiointia yksilöinä, omina persooninaan, eivät pelkästään ryhmänä. Haastateltavat kertoivat halustaan ottaa lapsia enemmän yksilöllisesti huomioon, mutta kokevansa tämän haastavaksi kiireen takia. Haastavana nähtiin myös se, että jotkut lapset vaativat enemmän huomiota kuin toiset, joten kasvattajien kokemuksen mukaan, osa lapsista jää vähemmälle huomiolle.

Kasvattajat pitivät tärkeänä, että he kohtaavat lapsen hänen tasollaan ja ovat herkkiä lapsen tunnetilalle. Erityisesti lapsen saapuessa päiväkotiin kasvattajat pitivät tärkeänä sitä, että lapsen tunnetilaan mukaudutaan ja tunnustellaan millä mielellä lapsi on. Esimerkiksi jos lapsi tuntee aamulla olevansa vielä hieman väsynyt ja kaipaavansa rauhaa, hän voi hetkeksi istahtaa kasvattajan syliin ennen kuin hän siirtyy leikkimään. Näin mahdollistetaan pehmeä laskeutuminen päiväkodin päivään ja voidaan antaa lapsen päättää mitä hän haluaa tehdä ensimmäisenä. Lapsen tunnetilan huomioiminen ja toimiminen sen mukaisesti on tärkeä osa lapsen osallistamista. Eräs kasvattaja kertoo havainnoinnissaan lapsen osallistamisen olevan selkeä keino luoda lapselle turvallisuuden tunnetta.

Ollaan siinä niinku vastaanottamassa tai sillälaila et hei tervetuloa tänne vain ja siinä niinkun mukana, sit ohjataan leikkiin tai otetaan syliin jos tarttee siinä hetken aikaa olla tai viereen tai jos ei halua puhua niin

arvostaa sitä että saa olla väsyksis tai kiukkusella päällä tai et pitää vähän olla tuntosarvet pitkällä et mitenkä, miten tässä kohtaa. (H6)

8.2.4 Vuorovaikutus vanhempien kanssa

Kasvattajat toivat haastatteluissa ja päiväkirjahavainnoinneissaan esiin, että vuorovaikutus kasvattajan ja lapsen vanhempien välillä on tärkeä turvallisuuden tunnetta luova elementti. Hyvät vuorovaikutussuhteet vanhempien ja kasvattajien välillä auttavat luomaan turvallista ilmapiiriä päiväkotiin. Tärkeinä hetkinä haastateltavat pitivät lapsen saapumistilanteita päiväkotiin, jolloin kasvattajat voivat luoda turvallista ilmapiiriä rupatteleamalla vanhemman kanssa. Eräs kasvattaja oli kirjannut omaan päiväkirjaansa aamun saapumistilanteiden olevan tärkeitä siirtymävaiheita lapsen kotimaailmasta päiväkotiin, jolloin on tärkeää, että lapsi siirtyy vanhemmilta kasvattajalle lempeästi.

Haastatteluissa tuotiin esiin myös kuinka tärkeänä vanhemmat pitävät päiväkodin turvallista ilmapiiriä. Vanhempien kerrottiin arvostavan sitä, että tuodessaan lastaan päiväkotiin he kokevat, että lapsi on turvassa päiväkodissa ja että lapsella on turvallinen olo. Kasvattajat kertoivat tämän olevan yksi keskeisimmistä arvoista, joita vanhemmat tuovat esiin päiväkodista.

8.3 Menetelmät

8.3.1 Syli ja silittely

Haastatteluita ja havainnoiteja tehtäessä syli oli menetelmä, joka toistui huomattavan usein ja kasvattajat kokivat sen yleisimpänä ja yhtenä tärkeimmistä keinoista tuottaa lapselle turvallisuutta. Silittely oli toinen menetelmä, jonka kasvattajat kokivat tärkeäksi erityisesti läheisyyden tunteen luomisessa lapselle. Kasvattajat kokivat sylin ja silittelyn erityisen hyvänä keinona lohduttaa lasta. Kasvattajien mukaan syli ja silittely on menetelmiä, jotka auttavat lasta pelon kohtaamisessa esimerkiksi silloin, kun ryhmään saapuu uusia aikuisia. Haastatteluissa kasvattajat nostivat esiin

myöskin sylin tärkeyden lapsen rauhoittumispaikkana. Esimerkiksi lapsi saattaa aamulla päiväkotiin tullessaan tarvita pienen hetken omaa aikaa ennen kuin hän siirtyy muiden lasten mukaan leikkimään.

Havaintojemme mukaan syli ja silittely saattavat myös auttaa lasta rauhoittumaan ja tasaamaan tunteensa silloin, kun lapsi tuntee voimakkaita tunteita ja tuohtumusta. Havaitimme kasvattajien tekevän syliin tulemisen lapsille mahdollisimman helpoksi, esimerkiksi istumalla lattialle lasten seuraan. Tällöin jokaisen lapsen oli leikin tiimellyksessä helppo istahtaa hetkeksi kasvattajan syliin ja kaikilla lapsilla oli siihen tasavertainen mahdollisuus. Silittely korostui etenkin päiväuni tilanteissa, jolloin kasvattajat pysähtyivät hetkeksi jokaisen lapsen viereen, peittelivät lapset ja silittelivät heitä hetken. Haastatteluissa kasvattajat kertoivat, että tarpeen mukaan heillä on mahdollisuus jäädä pidemmäksikin aikaa lapsen viereen ja silittelemään, mikäli lapsi kokee sen miellyttäväksi ja saa sillä tavoin helpommin unen päästä kiinni.

Havainnoiteja tehdessä huomasimme tilanteen, jossa lapsi oli erityisen mieltynyt yhteen hoitajaan ja halusi ehdottomasti vain hänen syliinsä. Lapsi itki ja osoitti haluavansa tämän tietyn kasvattajan syliin nostamalla kätensä syliin haluamisen merkiksi. Tilanteessa kasvattaja auttoi muita lapsia askartelemaan ja hänen oli vaikea antaa itkevälle lapselle hänen vaatimansa huomio. Koska lapsi ei rauhoittunut ennen syliin pääsyä, kasvattajat muuttivat tehtäviään niin, että lapsi pääsi haluamansa kasvattajan syliin. Syliin pääsyn jälkeen lapsi rauhoittui.

8.3.2 Musiikki ja sadut

Kasvattajien mukaan musiikki on menetelmä, jota voidaan käyttää turvallisuuden tunteen tukemisessa monessa tilanteessa. Haastatteluissa kasvattajat kertovat musiikin ja erilaisten laulujen käyttämisestä esimerkiksi siirtymätilanteissa luomaan tilanteeseen rauhallisuutta ja rutiininomaisuutta. Havaintojemme mukaan musiikkia käytetään siirtymätilanteissa, päiväunien aikaan ja yhteisissä hetkissä, kuten aamupiirissä. Havaitimme myös tilanteen, jossa musiikkia käytettiin keinona ottaa kaikki huomioon. Laulun aikana kasvattaja kävi yhdessä lasten kanssa läpi jokaisen lapsen nimen ja kosketti lasta samalla varpaaseen.

Havaintojemme ja kasvattajien haastattelujen mukaan satuja käytetään turvallisuuden tunteen tukemisessa erityisesti päiväunien aikaan. Kun kaikki lapset ovat päässeet omiin sänkyihinsä ja heidät on peitelty, jää yksi kasvattajista lukemaan satua. Tällä tavoin lapsilla on mahdollisuus joko rauhoittua ja kuunnella satua tai nukahtaa aikuisen äänen vielä kuuluessa.

8.3.3 Leikkitalu

Kasvattajat kertoivat sekä haastatteluissa että havainnoinneissaan leikkitalusta, joka auttaa lapsia hahmottamaan kenen kanssa he voisivat leikkiä ja ketä aikuisia on paikalla. Leikkitalussa on lapsien ja erilaisten leikkien kuvat ja sen avulla voidaan jakaa ryhmässä paikalla olevat lapset erilaisiin leikkeihin. Taulun avulla lapsi tietää mitä hän tekee, ketä lapsia leikissä on mukana ja ketkä kasvattajista ovat paikalla ja valvomassa leikkiä. Kasvattajien mukaan tätä menetelmää käytettiin myöskin lasten välisten riitatilanteiden ehkäisyssä sijoittamalla mahdolliset riitapuhkarit leikkitalun avulla eri leikkeihin. Kasvattajat kertoivat menetelmän olevan usein käytössä etenkin iltapäivällä, kun lapset saattavat olla jo hieman väsyneitä, jolloin ristiriitatilanteitakin saattaa syntyä helpommin.

Yksi lapsista päätti ottaa valokuvan ryhmänsä leikkitalusta, jossa näkyy iltapäivälle jaetut ryhmät ja leikit joita he tulevat leikkimään. Kysyessämme kuvan oton jälkeen, miksi lapsi valitsi kuvata leikkitalun, hän vastasi, että siitä katsotaan aina iltapäivällä, mitä tehdään.

8.3.4 Turvaobjektit

Havainnointeja tehdessämme huomasimme, miten tärkeitä lapsille olivat heidän omat kotoa tuodut lelut. Ryhmillä oli oman lelunpäiviä, jolloin jokainen sai tuoda kotoaan lelun ja leikkiä vapaat leikkihetket sillä. Tärkein turvallisuutta tuottava merkitys leluilla oli kuitenkin päivittäin päiväuniaikaan. Lapsilla oli mukana oma lelu, joka otettiin sänkyyn mukaan nukkumaan mentäessä. Eräällä lapsella lelu oli viikonlopun jäljiltä jäänyt kotiin, mutta hän sai lainaksi päiväkodin lelun ja oli tyytyväinen siihen.

Kasvattajat kertoivat lasten omien lelujen ja erilaisten riepujen olevan lapsille tärkeitä. Heidän mukaansa ne tuottavat lapselle turvallisuutta etenkin päiväuniaikana. Heidän kertomansa mukaan unilelua saatettiin käyttää muissakin tilanteissa turvallisuuden tuottajana, kuten esimerkiksi aamulla lapsen saapuessa päiväkotiin. Haastatteluissa kasvattajat toivat esiin myös muitakin esineitä, jotka saattavat tuottaa lapselle turvallisuutta. Eräs kasvattaja kertoi, että jossain päiväkodissa lapsilla oli mahdollisuus tuoda päiväkotiin mukanaan valokuva omasta perheestä tai vanhemmasta. Ikävän yllättäessä lapsi sai hakea valokuvan ja katsella sitä. Hän kertoi myös painopeitosta, joka saattaa tuottaa joillekin lapsille turvallisuutta.

Yksi lapsista päätti ottaa valokuvan omasta lokeropaikastaan. Kuvassa näkyy lapsen naulakkopaikka ja lokero, jossa hänellä on kotoa tuotu lelu ja muita hänen omia tavaroitaan. Paikka on nimikoitu ja paikalla on myös kuvasymboli, josta lapsi tunnistaa oman paikkansa. Kuvan ottamisen jälkeen kysyimme, miksi lapsi päätti ottaa juuri tästä paikasta kuvan. Lapsi kertoi, että hän otti kotoaan lelun, jolla hän voi leikkiä ja se on myös hänen unilelunsa.

8.3.5 Pienryhmät

Kasvattajat kertoivat pienryhmien olevan tehokas keino rauhoittaa päiväkodin arkea ja vähentää meteliä. Havaintojemme mukaan siirtymätilanteissa ryhmä jaettiin pienempiin ryhmiin, jolloin ryhmien hallitseminen oli huomattavasti helpompaa. Esimerkiksi nukkumaan lapset siirtyivät pienissä ryhmissä, jotka muodostuivat sitä mukaan, kun lapset olivat valmiita menemään nukkumaan. Tällä tavoin nukkumaan siirtyminen saatiin sujumaan rauhallisesti ja lapsetkin pystyivät rauhoittumaan ennen nukkumahuoneeseen siirtymistä.

Vapaan leikin aikana ryhmä jaettiin lähestulkoon poikkeuksetta pienempiin ryhmiin esimerkiksi omien mieltymysten tai leikki-aulun avulla. Lapsilla oli mahdollisuus vaikuttaa siihen, mihin ryhmään he päätyvät esimerkiksi siten, että he pääsivät oman sisaruksen tai kaverin kanssa samaan ryhmään. Pienryhmät jakautuivat kaikkiin käytössä oleviin huoneisiin, jolloin jokainen ryhmä sai leikkiä rauhassa. Eri tilojen

tehokas käyttö auttoi myöskin melun vähentämiseen, sillä tiloja erotti ovet, jotka suljettiin leikkien ajaksi. Näin leikkiminen ja vuorovaikutus olivat huomattavasti mukavampaa sekä kasvattajille että lapsille.

Eräs tutkimukseemme osallistunut tyttö halusi ottaa kuvan, jossa näkyi leikkipaikka ja hänen oma veljensä. Tyttö kertoi, että kivointa kuvassa on hänen veljensä. Tytön kuva kertoo siitä, miten suuri merkitys lapsen mukavuuden tunteelle on se, että hän saa olla hoidossa hänelle tutun ja läheisen, oman sisaruksensa kanssa. Pienryhmätoiminta mahdollistaa myös sen, että lapset saava viettää aikaa nimenomaan sellaisten henkilöiden kanssa, joiden läsnä ollessa he tuntevat olonsa mukavaksi, eikä leikkiin sekaannu esimerkiksi sellainen lapsi, jonka kanssa syntyy usein ristiriitatilanteita.

8.4 Fyysinen tila

8.4.1 Tila lapsen kokemana

Oma tila. Haastatteluissa kasvattajat näkivät lapsen oman tilan tuovan turvallisuuden tunnetta kahdella eri tavalla. Toinen tavoista koskee fyysistä omaa tilaa, kun taas toinen henkistä omaa tilaa. Haastateltavat näkivät hyvänä asiana, että päiväkodissa on tila, johon lapset voivat mennä rauhoittumaan ja olemaan hetken itsekseen, jos he kaipaavat sitä. Päiväkodin ympäristö on usein rauhaton ja lapsi saattaa kaivata omaa rauhaa kaiken hälinän keskellä. Lapsille on siis hyvä tarjota mahdollisuus hakeutua tilaan jossa he voivat olla hetken itsekseen. Havaintojemme mukaan oma rauhoittumistila tarjottiin jokaiselle lapselle päivälevon aikana, jolloin sänkyjen välille luotiin näköesteitä, jotta lapset saisivat oman tilan.

Toisena näkökulmana esiin tuotiin lapsille ennalta osoitetut omat paikat, esimerkiksi ruokailun tai ohjatun toiminnan aikana. Kasvattajat kokivat, että lapsille osoitetut omat paikat toimivat rutiinin omaisesti turvallisuuden tuottajana. Kun lapsi tietää missä hänen paikkansa päivän eri tilanteissa on, ei hänen tarvitse arvailla minne hänen tulisi mennä.

Tuttu tila. Kasvattajat toivat haastatteluissa esiin, että on tärkeää tehdä päiväkodin tiloista lapsille tuttuja. Kun lapset tietävät mitä missäkin on luo se rutiinomaisuutta suhteessa tiloihin. Päiväkodin fyysisestä ympäristöstä on hyvä tehdä lapselle tuttu kokonaisuudessaan, eikä vain oman ryhmän osalta. Näin liikkuminen päiväkodin eri tiloihin ei ole niin jännittävää kuin se voisi olla.

Lapsilähtöinen tila. Haastattelussa tuotiin esille, että fyysisessä ympäristössä turvallisuuden tunnetta lapsille luo se, että tila on suunniteltu heitä varten. Lapsilähtöinen tila näyttäytyi kasvattajien puheessa kahdella tavalla, lasten näköisenä sekä lapsille suunniteltuna tilana. Lasten näköisellä tilalla haastateltavat tarkoittivat tilaa, josta näkyy, että se on lasten käytössä. Tila on esimerkiksi maalattu värikkäästi ja koristeltu lapsille sopivilla aiheilla. Tiloissa tulisi näkyä myös lasten omat askartelut ja niiden tulisi olla esillä lasten tasolla. Lapsille suunnitellulla tilalla kasvattajat tarkoittivat tilaa, jonka suunnittelussa on otettu huomioon, että lapset ovat sen käyttäjiä ja että se on lapsille turvallinen. Tilojen tulisi olla sellaisia, että lasten toiminta olisi niissä mahdollista ilman, että aikuisen täytyy olla koko ajan auttamassa. Myös tiloissa olevien välineiden tulisi olla lapsen kehitystasolle sopivat. Tilojen tulisi olla asianmukaiset, eikä niissä saisi olla vaarallisia paikkoja kuten esimerkiksi kaappeja, jotka voisivat kaatua lapsen päälle.

Suuri osa lapsista päätyi ottamaan valokuvan heille mieluisasta leikkipaikasta, kuten pihalla olevasta liukumäestä, liikuntasalin kiipeilytelineestä tai oman ryhmän leikkihuoneesta. Kysyttäessä syytä miksi lapsi päätti kuvata tietyn paikan, vastasivat lapset tykkävänsä leikkiä eniten tässä. Osa lapsista liitti leikkipaikkaan ajatuksen henkilöstä, jonka kanssa leikkipaikalla on mukava olla.

Havaintojemme mukaan yhteistyöpäiväkotimme tilat olivat hyvin lapsilähtöisesti suunnitellut. Päiväkoti oli värikäs sekä turvallisuus oli otettu huomioon monin tavoin, mm. käyttämällä pyöristettyjä kulmia sekä valitsemalla leikkivälineitä, jotka sopivat lastenkehitystasoon. Ympäristössä käytettiin erilaisia merkkejä, jolloin siirtymätilanteiden organisoiminen oli helpompaa. Lapset saivat kasvattajan luvalla siirtyä käytävällä maassa olevan ympyrän kohdasta juosten seuraavalle ympyrälle. Näin lapselle annettiin mahdollisuus juosta, mutta samalla minimoitiin riskit, joita tilanteesta saattaisi syntyä. Samoja merkkejä käytettiin myös merkkeinä paikoille, jossa lapsen täytyi pysähtyä ja odottaa, että kasvattaja tulee hänen kanssaan.

Rauhallinen tila. Haastatteluissa kasvattajat nostivat esiin sen, miten tärkeä keino turvallisuutta lapsille luodessa on, että päiväkodin ilmapiiri olisi mahdollisimman rauhallinen. Rauhallista ilmapiiriä luodessa kasvattajat käyttivät kaikkia käytössä olevia tiloja hyödyksi ja jakoivat lapsia niihin mahdollisuuksien mukaan. Esimerkiksi pienemmällä lapsilla oli mahdollisuus jäädä ruokailemaan omaan ryhmään, jolloin tilanne on huomattavasti rauhallisempi kuin ruokalassa muiden lapsiryhmien kanssa tapahtuva yhteinen ruokailu. Tällöin pienemmät lapset pystyvät paremmin kiinnittämään huomiota ruokailuun eikä niinkään ympärillä oleviin ärsykkeisiin. Havaintojen ja haastattelujen perusteella rauhallisen ilmapiirin säilyttäminen koettiin erityisen tärkeänä silloin, kun lapset olivat siirtymässä päiväunille. Lasten täytyi rauhoittua ja puhua hiljempaa jo eteisessä, ennen kuin he siirtyivät varsinaiseen nukkumahuoneeseen.

8.4.2 Hyvä näkyvyys

Haastatteluissa kasvattajat nostivat esille tärkeänä fyysisenä tekijänä hyvän näkyvyyden ja avonaisuuden päiväkodin piha- ja ulkotiloissa. Kasvattajat kuvasivat, kuinka tärkeää on, että lapset näkevät kasvattajan halutessaan. Tämän vuoksi on hyvä, että päiväkodin tilat suunnitellaan siten, ettei ryhmän tiloissa ole paljon näköesteitä. Tilat voidaan rakentaa siten, että huoneissa on suuria ikkunoita, joista nähdään toisiin huoneisiin. Näin, vaikka tilat olisivatkin jaettu eri huoneiksi, ei huoneista tule suljettuja. Tilojen ollessa avoimia, lapsi näkee kasvattajan olinpaikan, eikä hänelle tule tunnetta yksin jäämisestä. Havaintojemme mukaan jotkut lapset kaipasivat päiväunien aikana omaa näköesteillä rajattua tilaa, mutta toisille oli tärkeää nähdä kasvattaja. Kasvattajat usein asettuivat nukkumishuoneeseen siten, että jokaisella tai mahdollisimman monella lapsella olisi halutessaan näköyhteys kasvattajaan.

Haastattellessamme kasvattajia päiväkodin piha-alueesta, nostivat he esiin sen tärkeyden, että pihassa on vähän näköesteitä ja että pihassa on hyvä valaistus. Kasvattajat pitivät tärkeänä, että pihan rakennelmat, kuten vajat ja leikkittelineet on sijoitettu siten, että ne eivät luo suuria näköesteitä, eikä mikään pihan alue jää piiloon. Ulkoilualan näkyvyyttä voidaan parantaa myös rakennelmien läpinäkyvyydellä, rakentamalla esimerkiksi aidat siten, että ne eivät ole kiinteitä, vaan että niistä näkyy

läpi. Pihan valaistuksen tulisi olla myös hyvä ja riittävän kattava, ettei pimeään aikana piha-alueelle jää pimeitä kohtia, jonne ei näe.

Koko ajan on sillain avointa et nähdään et on isot ne ikkunat ja ja sel-
lasta avaraa ettei oo niin sellasta suljettuja vaan ne on yhtä avointa et
sä näät koko ajan niinku aikuisen sieltä jostakin jos tulee sellanen et jää
oikeestaan niinku missään vaiheessa yksin. (H4)

8.4.3 Melu

Haastatteluissa melu nousi esille turvallisuutta heikentävänä tekijänä. Kasvattajat kuvasivat meluista tilannetta siten, että lapselle voi tulla olo, ettei hän tiedä mitä tapahtuu ja hän hämmentyy sekä siten, että lapsi kokee, ettei häntä kuulla ja hän ahdistuu siitä. Havaintojemme mukaan melua pyrittiin rajoittamaan organisoimalla tilanteita jakamalla lapsia eri tiloihin ja puuttamalla kasvattajien toimesta tilanteisiin, joissa melutaso nousi korkeaksi. Kasvattajat pyrkivät organisoimaan tilanteita, joissa he tiesivät, että melutaso saattaa nousta korkeaksi. Esimerkiksi ruokailun aikana, kun koko lapsiryhmä usein on samassa tilassa, ryhmä saatettiin jakaa pienempiin ryhmiin siten, että osa lapsista ruokailivat omassa ryhmätilassaan ja toinen osa söi ruokalassa.

Havaintojemme mukaan fyysisen tilan ratkaisuilla voidaan vaikuttaa melutasoon merkittävästi. Materiaali valintojen avulla voidaan vaimentaa suuriakin tiloja siten, että ne eivät ole kaikuisia. Tärkeää on kuitenkin myös se, että päiväkotiryhmillä on mahdollisuuksia jakautua pienempiin ryhmiin halutessaan ja että tilojen väliset seinät ja ovet eivät päästä ääntä läpi.

8.5 Kasvattajien pysyvyys ja mitoitus

Haastatteluissa kasvattajat toivat tärkeänä elementtinä turvallisuuden tunteen luomisessa esiin pysyvyyden päiväkotiryhmässä. Erityisesti kasvattajien pysyvyyttä pidettiin tärkeänä, mutta myös lasten pysyvyys tuotiin esille. Lapsen kannalta olisi tärkeää, että hänelle olisi hoitopäivän aikana joku tuttu henkilö johon turvautua. Päiväkodissa ihmisten vaihtuvuus voi olla joskus suurtakin, sairastumisten ja työelämän muutosten takia. Kasvattajien mielestä on tärkeää, että samat kasvattajat pyrittäisiin

pitämään lapsiryhmässä, jotta lapset oppisivat tuntemaan heidät kunnolla. Tutun ja turvallisen aikuisen läsnäolo tuo lapsen päivään turvallisuuden tunnetta. Eräs kasvattaja toi päiväkirjassaan esiin, että aikuisten liian nopea vaihtuminen tuo turvattomuuden tunnetta etenkin pienemmille lapsille, sillä aikuisten vaihtuvuus tarkoittaa myös sitä, että asiat tehdään eri tavalla ja tutut rutiinit voivat muuttua. Päiväkodissa lapsen turvallisuuden tunnetta voidaan pyrkiä säilyttämään siten, että yksi tai useampi kasvattaja vaihtaa ryhmää lasten mukana heidän kasvaessaan. Näin pysyvyys jatkuisi lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen mahdollisesti useamman vuoden ajan.

No sillä pysyvyyden tunteella eli on ne tietyt aikuiset ketä pysyy siinä ryhmässä ja lapsi oppii tuntemaan ne kunnolla ja ei olisi sitä vaihtuvuutta hirveesti että vaikka niinku siirtyykin ryhmästä toiseen mutta silti että siellä olis aina joku tuttu ja turvallinen aikuinen siinä mukana. (H1)

Kasvattajien mielestä on tärkeää, että päiväkodissa on riittävä määrä aikuisia paikalla. Heidän mielestään kasvattajien riittävän suuri määrä korostuu etenkin ulkoilutilanteissa. Silloin kasvattajia tulisi olla tarpeeksi valvomassa niin, että myös lapsille olisi aina näköyhteys kasvattajaan ja he kokisivat, että heillä on mahdollisuus tulla kertomaan aikuiselle, jos jokin on hätänä. Eräs kasvattaja toi aikuisten määrästä keskusteltaessa esiin myös sen, että kasvattajien tulisi olla työssään aktiivisia. Aikuisten määrä ei välttämättä takaa turvallisuutta, vaan kasvattajien tulisi olla myös osallistuvia.

9 TULOSTEN TARKASTELU & JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa käymme tutkimustulostemme yhteenvetoa läpi. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia keinoja päiväkodissa voidaan käyttää lasten turvallisuuden tunteen tukemiseksi. Pyrimme selvittämään sellaisia keinoja, joita kasvatustajat voivat toteuttaa päiväkodin arjessa sekä niitä keinoja miten fyysinen ympäristö voi toimia turvallisuuden tunteen tukijana.

Rutiinit ja struktuuri. Tuloksissamme korostui erityisesti rutiinit ja struktuurit. Kaninen ja Sigfrids (2012, 175) tuovat esiin, että kun lapsi pystyy ennakoimaan mitä päivän aikana tapahtuu tuo se lapselle turvallisuuden tunnetta. Useat tuloksissamme esitellyt keinot pyrkivät luomaan turvallisuuden tunnetta lapsille juurikin rutiininomaisuudella, joka luo perustan sille, että lapsi pystyy ennakoimaan päivän tapahtumat.

Silloin kun kasvattajien toiminta on rutiininomaista ja suunniteltua eli hyvin ennakoitavaa, se on myös lähestulkoon luonnostaan rauhallista. Kasvattajien mukaan on tärkeää, että he tietävät mitä tehdä, jolloin he myös toimivat harkitusti. Haastatte- luissa useampi kasvattajista sanoi moneen tilanteeseen parhaimmaksi keinoksi pysyä itse rauhallisena, silloin rauhallisuus tarttuu myös lapsiin.

Yhdessä sovitut säännöt ja toimintatavat luovat lapselle turvallisuuden ja hallinnan tunnetta (Neitola 2013, 107.) Päiväkodin säännöt olivat keino, joiden avulla kasvatustajat pystyivät sekä ohjailemaan että tarpeen mukaan pysäyttämään lapsen toiminnan. Monista säännöistä oli syntynyt lapsille rutiineja, jotka helpottivat lapsia ennakoimaan päivän tapahtumia. Esimerkiksi lapset tiesivät, että ennen ruokailuun siirtymistä heidän tulee pestä kädet ja laulaa ruokalaulu. Musiikkia ja satuja käytettiin muissakin tilanteissa rutiininomaisesti tuomaan lapsille turvallisuutta ja ennakoitavuutta. Esimerkiksi siirtymätilanteissa saatettiin laulaa kaikille tuttu laulu, joka toi muuten ehkä uuteen ja hieman jännittäväänkin tilanteeseen jotain rutiininomaista ja tuttua.

Fyysisessä tilassa rutiininomaisena keinona käytettiin lapsille ennalta määrättyjä paikkoja. Kun lapset tietävät mikä on heidän oma paikkansa esimerkiksi ruokailun

tai päivälevon aikana, helpottaa se heidän päivittäistä toimintaansa. Tällöin lapsi tietää aina mihin hänen tulee mennä.

Myös kasvattajien pysyvyyden nähtiin toimivan rutiininomaisena turvallisuutta tuovana keinona. Kasvattajien vaihtuvuus nähtiin rasittavana tekijänä, sillä lasten on tärkeä tuntea kasvattajat kokeakseen turvallisuuden tunnetta. Tietty rutiininomaisuus häviää, kun kasvattajat eivät olekaan samoja tuttuja aikuisia. Kasvattajien vaihtuessa myös rutiinit rikkoutuvat, kun asiat tehdäänkin mahdollisesti eri tavoin kuin aikaisemmin. Kasvattajien pysyvyyden avulla rutiininomaisuutta voidaan tuoda päiväkodin päivittäiseen arkeen sekä pitemmän aikavälin toiminnassa, kun lapset vaihtavat ryhmää vuosien mittaan.

Lapsen turvallisuuden tunteen kannalta on tärkeää, että hän pystyy mahdollisuuksien mukaan myös itse vaikuttamaan omiin rutiineihinsa päiväkodissa. Esimerkiksi lapsi saattaa haluta aamuisin hetkeksi kasvattajan syliin, ennen kuin hän siirtyy leikkimään muiden lasten kanssa. Tällöin on lapsen turvallisuuden tunteen kannalta tärkeää, että lapselle mahdollistetaan hetki kasvattajan sylissä.

Läsnäolo ja vuorovaikutus. Toinen tutkimustuloksissamme selvästi esiin noussut aihe-alue oli kasvattajien läsnäolo sekä vuorovaikutus. Lapsi tarvitsee aikuisen läsnäoloa kehittyäkseen ja kokeakseen olonsa turvalliseksi. Lapsen tulisi saada toimia vuorovaikutuksessa aikuisten kanssa, jotta hänen psyykkiset rakenteet sekä taidot kehittyisivät ja lapselle muodostuisi inhimillistä pääomaa. (Mikkola & Nivalainen, 2009, 15). Kasvattajat puhuivat haastatteluissa paljon siitä, miten heidän tulisi olla lapsille koko ajan läsnä. Heidän mukaansa läsnäolo vaatii sen, että he ovat tilanteessa mukana, toisinaan leikissä sisällä ja toisinaan aktiivisesti vieressä seuraamassa. Läsnäololla kasvattajat tarkoittivat sitä, että he kuuntelivat lapsia ja olivat tilanteen tasalla sekä tarvittaessa valmiita ohjaamaan lapsia eli heidän täytyi olla myös fyysisesti lasten lähellä. Kasvattajien läsnäolon keinona korostui etenkin sylin ja silittelyn merkitys. Lapsille oli tärkeää, että he pääsivät kasvattajien syliin ja kasvattajat mahdollistivat sen usein esimerkiksi istumalla lattialla lasten tasolla.

Vuorovaikutus on keino, jonka avulla kasvattaja pyrkii luomaan lapselle mahdollisimman hyvän tunneilmapiirin oppia ja kasvaa. Keskeisinä piirteinä vuorovaikutussuhteita luotaessa on tasapuolisuus, oikeudenmukaisuus sekä aito välittäminen.

(Hurme & Kyllönen 2014, 75-78). Lasten tasolle laskeutumisella on merkitystä myös lasten ja kasvattajien välisessä vuorovaikutuksessa. Kasvattajat kertoivat haastatteluissaan siitä, miten tärkeää on, että he kohtaavat jokaisen lapsen yksilönä ja laskeutuvat kohdattaessa lapsen tasolle. Heidän mukaansa yksilöllisessä huomioinnissa hyvänä keinona toimii lapsen osallistaminen hänen omien tunteiden ja toivomuksien mukaan.

Haastatteluissa korostui kasvattajien sensitiivisen käytöksen tärkeys. Salon (2012, 91) mukaan lämmin tunneilmapiiri luodaan lempeällä äänensävyllä, kannustamisella ja kosketuksella. Sekä haastatteluiden ja havainnointiemme perusteella monet kasvattajista pitivät tätä tärkeänä sekä toteuttivat sensitiivisyyttä työssään. Menetelmissä korostuivat syli ja silittely sekä lasten ja kasvattajien välisessä vuorovaikutuksessa kannustaminen ja lempeät äänensävyt. Sensitiivisyys korostui myös kasvattajan kohdatessa lapsen yksilöllisesti. Haastateltavat toivat esiin, kuinka lapsen tunnetila pitää pyrkiä aistimaan ja siihen tulee mukautua.

Kiireettömyys on kasvattajien tietoisesti tehtävä valinta, joka mahdollistaa lasten kohtaamisen ja vahvistaa päiväkodissa tapahtuvaa vuorovaikutusta (Mikkola & Nivalainen 2011, 28). Kuten edellä jo mainittiin, haastatteluissa kasvattajat korostivat sitä, miten tärkeää lasten turvallisuuden tunteen kannalta on, että kasvattajat itse käyttäytyvät rauhallisesti vallitsevasta tilanteesta huolimatta. Heidän mukaansa, kun he viestittävät lapsille olemuksellaan rauhallisuutta, myös lapset pysyvät rauhallisina. Kasvattajat nostivat haastatteluissa esille sen, että lapsen turvallisuuden tunteen näkökulmasta heidän tulisi kiinnittää huomiota heidän omaan viestintäänsä ja välttää sanomasta ääneen lasten aikana, että nyt on kiire. Tuloksistamme selviää, että myös aikuisten välisellä vuorovaikutuksella on suuri merkitys. Haastateltavat toivat esiin, että lapsiryhmän kasvattajien välinen vuorovaikutus sekä kasvattajien ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen tulisi olla lämmintä ja ystävällistä tuottaakseen lapselle turvallisuuden tunnetta.

Kiireen ja hektisyyden vähentämiseksi kasvattajat käyttivät pienryhmiä keinona luoda päiväkotiin rauhallisempaa ilmapiiriä. Mikkolan & Nivalaisen (2011, 33) mukaan pienempi ryhmä mahdollistaa lapselle aikuisen kannattelevaa vuorovaikutusta. Heidän mielestään lapsen on helpompi huomata oman toimintansa seurauk-

set ja vaikutukset muihin ihmisiin silloin, kun ryhmä lapsen ympärillä on pieni. Pienimmissä ryhmissä, joihin lapset jaettiin esimerkiksi leikkitalun avulla, vuorovaikutusta oli havaintojemme mukaan huomattavasti helpompi toteuttaa. Pienemmissä ryhmissä etenkin melutaso pysyi huomattavasti alhaisempana kuin suuressa ryhmässä. Sen lisäksi ryhmiä saatettiin jakaa esimerkiksi sen mukaan, kenen kanssa lapsi haluaa leikkiä, jolloin vuorovaikutusta keskenään tuttujen ja turvallisten lasten kesken syntyi huomattavasti helpommin.

Fyysinen tila. Tulusto (2011, Karppisen & Pihlavan 2016, 137 mukaan) kertoo lapsen tarvitsevan päiväkodissa omaa tilaa, johon tarvittaessa voi vetäytyä olemaan yksikseen. Tässä tutkimuksessa oma tila näyttäytyi haastatteluissa sekä tällaisena rauhoittumispaikkana että ennakoituna omana paikkana. Oman rauhoittumistilan järjestäminen voi myös olla haasteellista, jos lapsi kaipaa sitä kesken päivän leikkien. Havaintojemme mukaan jokainen lapsi sai oman rauhoittumispaikan päivälevon aikana, mutta esimerkiksi vapaan leikin aikana sellaista voi olla haasteellista löytää, jos lapsia on paljon ja tilat ovat pienet.

Koivusen (2009, 179) mukaan fyysiset tekijät kuten värit ja valot vaikuttavat lasten viihtyvyyteen. Tutkimustuloksissamme selviää, että myös haastateltavat pitivät tärkeänä, että tilat ovat suunniteltu lapsia varten ja että niistä näkyy lasten kädenjälki. Epäselväksi kuitenkin jäi lasten näköisen tilan ja turvallisuuden tunteen suhde. Kukaan kasvattajista ei kuvannut sitä, millä tavoin esimerkiksi lasten tasolle sijoitetut askartelut tuottavat turvallisuuden tunnetta. Haastateltavat nostivat myös esiin, että tiloista tulisi tehdä lapsille tutut, jotta lapset kokisivat olonsa turvatuiksi. Tuttu tila toimii rutiininomaisena tekijänä lasten fyysisessä ympäristössä. Yhtenä tärkeimpänä fyysisenä tekijänä turvallisuuden tunteen kannalta kasvattajat pitivät hyvää näkyvyyttä. Lasten kannalta tärkeänä he pitivät sitä, että lapset näkevät kasvattajan tarvittaessa, ettei lapselle tulisi tunnetta yksin jäämisestä tai siitä ettei aikuinen ole hänen turvanaan. Kallialan (2008, 51-52) mukaan lapsi tarvitsee aikuisen läsnäoloa kokeakseen olonsa turvalliseksi.

Vartiainen ym. (2015, 244) mukaan melu on haitallista ääntä, joka voi aiheuttaa ihmisessä stressireaktion. Haastateltavat kuvasivat melun aiheuttavan lapsille turvattomuuden tunnetta, sillä lapselle voi tulla olo, ettei häntä kuulla tai lapsi voi hämmentyä melusta, kun hän ei tiedä mitä tapahtuu. Kasvattajien käyttämät keinot olivat

pääosin fyysisiin ratkaisuihin perustuvia, kuten lasten jakamista eri tiloihin ja ovien sulkemista. Melun ehkäisemiseksi voitaisiin kuitenkin käyttää myös sellaisia keinoja, joihin lapset voisivat vaikuttaa itse ja kiinnittää melutasoon huomiota. Tällaisena keinona voitaisiin käyttää esim. melu-liikennevaloja. Melutason noustessa voi aikuinen tai joku lapsista näyttää punaista korttia joka merkitsee melun olevan liian suuri, keltaista näytettäessä äänenkäyttöön tulisi kiinnittää huomiota. Näin lapset oppisivat itse kiinnittämään huomiota melutasoon ja omaan äänenkäyttöön. Tätä keinoa voidaan kuitenkin käyttää vain vanhempien lasten kanssa.

10 POHDINTA

Tässä luvussa pohdimme tutkimusprosessiamme. Käsittelemme sitä, miten tutkimuksemme onnistui ja miten tuloksia voidaan hyödyntää käytännössä. Pohdimme myös, miten tutkimuksen toteutus vaikutti ammatilliseen kasvuamme mm. sosionomin kompetenssien kautta. Lopuksi esitämme vielä jatkotutkimusaiheita.

10.1 Tutkimuksen arviointi

Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme oli millä keinoilla kasvattajat tukevat lapsen turvallisuuden tunnetta päiväkodissa. Ennen varsinaisen tutkimustyön aloittamista keräsimme teoriataustaan mahdollisimman paljon tietoa siitä, mitkä asiat lapsille tuottavat turvallisuutta, jotta pystyimme havainnoitaessa tunnistamaan niitä keinoja, joita kasvattajat käyttävät. Lisäksi jouduimme pohtimaan sitä, miten lapsesta näkee, että hän kokee tilanteen turvalliseksi tai vastaavasti turvattomaksi. Siihen kysymykseen haimme vastauksia myös haastatteluissa kysymällä kasvattajilta, miten turvallisuuden tunne tai vastaavasti turvattomuus heidän mielestään näkyy lapsista. Havainnointien, haastattelujen ja kuvien kautta saimme koottua yhteen melkoisen keinojen kirjon. Tutkimuksen tuloksissa esittelemme keinot hyvin eriteltyinä ja erillisinä toisistaan, kun taas yhteenvetoa kirjoittaessa monien keinojen välille syntyi siteitä ja niiden väliltä löytyi yhtäläisyyksiä. Laajasta keinojen kirjosta löytyikin vähitellen työn edetessä se rutiineista, struktuurista, vuorovaikutuksesta ja läsnäolosta muodostuva punainen lanka, jonka avulla lapsille luodaan turvallisuuden tunnetta erilaisten keinojen avulla.

Toisena tutkimuskysymyksenämme oli millä keinoilla päiväkodin fyysinen ympäristö voi tukea lapsen turvallisuuden tunnetta. Tuloksissamme selviää turvallisuuden tunteeseen vaikuttavia fyysisiä tekijöitä, kuten lasten oma tila, tutuksi tehty tila ja hyvä näkyvyys. Fyysiseen tilaan kytkeytyvät kysymykset haastateltavat kokivat suhteellisen haastaviksi. Pariin otteeseen huomasimmekin, että tässä kohdassa haastateltua kasvattajat keskittyivät vastaamaan ensin kysymyksiin omasta näkökulmastaan, mikä heille tuo turvallisuuden tuntua, eikä minkä he näkevät vaikuttavan lasten turvallisuuden tunteeseen. Fyysiseen tilaan liittyvät vastaukset saattoivat osittain jäädä

myös pinnallisiksi, eikä kasvattajat välttämättä osanneet kuvata miten keino vaikuttaa lasten turvallisuuden tunteeseen. Kasvattajat esimerkiksi kuvasivat, kuinka tärkeää on, että lasten askartelut ovat näkyvillä ja että tilat ovat turvallisia (mm. että pistorasiat ovat turvallisia). Epäselväksi jäi kuitenkin, minkälainen suhde tällä on lasten kokemaan turvallisuuteen. Haastattelijoiden olisi pitänyt osata tässä kohtaa esittää tarkentavia kysymyksiä haastateltaville.

Tutkimuksemme oli kokonaisuutena onnistunut ja pysyimme hyvin siinä aikataulussa, jonka olimme alussa laatineet. Tutkimuksen suunnitelma muokkautui jonkin verran tutkimuksen aikana, mutta tutkimuksen pääpiirteet ja kokonaisuus pysyivät alkuperäisessä suunnitelmassa. Suurimmat muutokset tapahtuivat teoriapohjassa käytettyjen käsitteiden sekä havainnoinnin suunnittelun kohdalla. Alkuperäinen suunnitelma oli kerätä tietoa psyykkisestä turvallisuudesta, mutta totesimme sen olevan käsitteenä hankala, jolloin päädyimme tutkimaan turvallisuuden tunnetta. Alkuperäiseen suunnitelmaan kuului myös se, että kasvattajat olisivat havainnoineet itsenäisesti lapsia viikon ajan valmiin havainnointilomakkeen avulla, mutta päädyimmekin siihen, että kasvattajien oli helpompi havainnoida toimintaa päiväkirja tyyli-
sesti.

Olemme tyytyväisiä kerättyyn tutkimusaineistoomme. Tekemämme havainnointilomakkeet koimme toimivan hyvin käytännössä. Havainnoiteja oli helppo kirjata ylös, sillä havainnoitavat tilanteet kulkivat loogisessa järjestyksessä ja havainnointilomakkeen muistiinpanot muistuttivat meitä erilaisista asioista, joita havainnoida. Myös haastattelut ja lasten kanssa valokuvaaminen sujuivat mielestämme hyvin. Käytimme montaa eri tutkimusmenetelmää, jonka ansiosta saimme kokoon monipuolisen aineiston, mutta mikä samalla toi mukanaan jonkin verran haasteita analysoinnissa. Halusimme saada kasaan yhtenäisen ja jäsennellyn tulososion, joka vaati laajan aineiston melko pitkällisen ja työlään analysoinnin. Läpi koko työn kantanut tiivis ja mutkaton yhteistyö meidän välillä auttoi kuitenkin saamaan tutkimuksetamme juuri sen näköisen, mikä oli meidän tavoitteenammekin.

Tutkimuksemme tulokset olivat hyvin samassa linjassa keräämämme teoretiedon kanssa. Osasimme odottaa, että tuloksia tulisi paljon, sillä tutkimusmenetelmiäkin oli useampi. Koimme positiivisena yllätyksenä, että vaikka kasvattajien päiväkirjoja palautui vain muutama, niihin kirjatut asiat olivat kuitenkin merkittäviä havaintoja

siitä, miten lapsen turvallisuuden tunne saattaa tietyissä tilanteissa heikentyä ja millä tavoin sitä silloin tulee tukea. Emme myöskään osanneet odottaa sitä, miten tärkeässä roolissa kasvattajat pitivät heidän aitoa läsnäoloaan keinojen moninaisessa kirjossa. Meistä tuntui heti haastattelupäivänä siltä, että punainen lanka on löytynyt, sillä yksilöhaastatteluissa jokainen kasvattaja korosti heidän läsnäolon tärkeyttä. Tulosten analysoinnissa haastavampaa olikin se, miten saisimme teemoiteltua tulokset siten, että jokainen niissä esiintynyt keino tulisi huomioiduksi. Mielestämme lopputulos on kuitenkin hyvin onnistunut, eikä tuloksista puutu mitään.

Koimme tutkimuksen tekemisen yhdessä positiivisena asiana. Yhdessä tehdessä meillä oli mahdollisuus tukea ja kannustaa toisiamme pitkässä prosessissa. Yhdessä tehdessä on mahdollisuus reflektoida toisen kanssa työstä nousevia ajatuksia. Koemme, että tutkimus sai myös monipuolisempia näkökulmia, verrattuna siihen, että tutkimuksen olisi tehnyt yksin. Yhdessä tekemistä helpotti se, että meillä oli koko prosessin ajan samat tavoitteet ja olimme yhtä mieltä siitä, millainen opinäytetyöstämme pitäisi tulla ja milloin sen täytyisi olla valmis.

10.2 Oma oppiminen

Tutkimuksen tekeminen oli monipuolisesti opettava kokemus. Jokainen työvaihe on tuonut eteensä uudenlaisia haasteita, joista jokainen on opettanut tutkimuksen tekemisestä jotain. Haastavin vaihe tutkimuksemme tekemisessä lienee ollut aiheen valinta. Aiheen valintaan käytimme runsaasti aikaa, sillä halusimme tehdä tutkimuksen aiheesta, joka olisi paitsi meitä molempia kiinnostava, myös vähemmän tutkittu. Lasten turvallisuuden tunteen koimme äärimmäisen tärkeäksi aiheeksi, sillä siihen ei ole aikaisemmin päiväkodeissa tehdyissä tutkimuksissa kiinnitetty huomiota. Tutkimus aiheeseemme säilytimme koko tutkimuksen ajan mielenkiinnon, joka teki tutkimuksen tekemisestä mielekästä.

Lapsen turvallisuuden tunteen tutkiminen aiheena on ollut äärimmäisen opettavasta. Aiheen yhdistyessä siihen, millä keinoilla turvallisuuden tunnetta voidaan tukea, saimme runsaasti omaan ammattiimme sopivia työkaluja. Turvallisuus on tärkeä arvo varhaiskasvatuksessa ja tutkimuksen tekemisen myötä osaamme ottaa tämän huomioon tulevaisuudessa omassa työssämme ja meillä on keinoja, joita

käyttää lasten hyvinvoinnin lisäämiseksi. Voimme hyödyntää oppimaamme varhaiskasvatuksen lisäksi myös muualla lasten kanssa toimittaessa, kuten esimerkiksi lastensuojelussa. Sosionomi (AMK) kompetensseissa tuodaan esille kuusi osaamisaluetta, joita ovat eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2016). Tutkimuksen tekeminen kehitti meitä lähes jokaisella osaamisalueella, mutta erityisesti tutkimus- ja kehittämistyön alueella. Tutkimuksen teon myötä opimme, kuinka käytännössä tutkimuksen teko tapahtuu sekä kuinka tuottaa ja arvioida tietoa hyvinvoinnin edistämiseksi. Tutkimuksen teossa on tärkeää ottaa huomioon eettisyys ja tutkimuksen teko vaatii paljon eettistä pohdintaa. Opinnäytetyön tekeminen kehitti meitä myös mm. yhteistyötaitoissa, itsensä johtamisessa sekä lasten kasvun ja kehityksen tukijoina. Tutkimuksen teko vaatii yhteistyö taitoja tutkimuksen tekijöiden kesken sekä yhteistyöpäiväkotimme ja opinnäytetyön ohjaajan kanssa. Itsensä johtamista taas vaadittiin, jotta pysyisimme työhön suunnitellussa aikataulussa ja tavoitteissa. Tutkimuksen teko antoi meille ymmärrystä varhaiskasvatuksesta sekä monia keinoja, joilla tukea lasten kasvua ja kehitystä.

10.3 Jatkotutkimusaiheet

Jatkotutkimusaiheena voitaisiin selvittää kasvattajien ajatuksia siitä, miten he kokevat lasten turvallisuuden tunteen tukemisen. Tässä tutkimuksessa tuli ilmi, että kasvattajat kokevat turvallisuuden tunteen tukemisen ajoittain haastavaksi esimerkiksi kiireen takia. Tämän tutkimuksen tarkoitus oli kuitenkin selvittää keinoja, joilla turvallisuuden tunnetta voidaan tukea, joten kasvattajien ajatukset turvallisuuden tunteen tukemisesta ja sen mahdollisista haasteista jäi vähäisiksi. Ajatusten selvittämisen avulla voitaisiin kehittää päiväkodin toimintaa siten, että kasvattajien tekemä työ turvallisuuden tunteen tukemiseksi mahdollistuisi paremmin.

Toinen jatkotutkimuksen aihe voisi koskea sitä, millaisia turvallisuutta vaarantavia riskejä päiväkodissa esiintyy. Esimerkiksi voitaisiin tutkia sitä, miten paljon päiväkodin henkilöstössä tapahtuu vaihtuvuutta tai miten usein päiväkodissa on kiireinen tunnelma ja miten se vaikuttaa lapsiin.

Kolmantena jatkotutkimusaiheena voitaisiin tutkia lasten turvallisuuden tukemista erityistä tukea vaativissa ja haastavissa tilanteissa. Tässä tutkimuksessa haasteena nähtiin kiireelliset hetket, päiväkodin aloitus ja varahoitoon tulevien lasten päivä. Jatkotutkimusaiheena voitaisiin tarkastella tarkemmin lasten turvallisuuden tunteen tukemista päiväkodissa näiden haastavien tilanteiden näkökulmasta tai tutkia lasten turvallisuuden tunteen tukemista eri ympäristössä esimerkiksi lastensuojelulaitoksessa.

Tutkimuksen teoria osuudessa esittelimme erilaiset temperamenttityypit. Erilaiset temperamentit vaikuttavat siihen, miten reagoimme tilanteisiin ja mitkä keinot koemme hyvinä turvallisuuden tunnetta lisäävinä tekoina. Tutkimustuloksissamme erilaiset temperamentit esiintyivät vain niukasti. Kasvattajat toivat joissain kohdin esiin erilaisten temperamenttien vaikuttavan siihen, millä keinoilla turvallisuuden tunnetta voidaan kullekin lapselle luoda. Jatkotutkimusaiheena voitaisiinkin selvittää tarkemmin, miten erilaiset temperamentit vaikuttavat turvallisuuden tunteeseen ja sen vahvistamiseen. Tutkimuksessa voitaisiin selvittää mitkä keinot toimivat esimerkiksi hitaasti lämpenevän temperamenttityypin omaavalle ja mitkä taas vaikean temperamenttityypin omaavalle lapselle.

LÄHTEET

- Adler, P.A. & Adler, P. 1998. Observational Techniques. Teoksessa: N.K. Denzin & Y.S Lincoln (toim.) Collecting and Interpreting Qualitative Materials. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc. 79–109.
- Aho, S. 1996. Lapsen minäkäsitys ja itsetunto. Helsinki: Edita.
- Ahonen, L. 2015. Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa. [Verkkajulkaisu]. Tampere: Tampereen yliopisto. Väitösk. [Viitattu 15.9.2016]. Saatavana: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/98158/978-951-44-9971-5.pdf?sequence=1>
- Antila, S-M. 2015. Lastentarhanopettajien käsityksiä emotionaalisesta työstä varhaiskasvatuksen muuttuvissa ympäristöissä. [Verkkajulkaisu]. Tampere: Tampereen yliopisto. Pro-gradu. [Viitattu 11.10.2016]. Saatavana: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/98339/GRADU-1451909277.pdf?sequence=1>
- Aro, T. 2014. Itsesäätelytaitojen kehitys ja biologinen perusta. Teoksessa: T. Aro & M-L. Laakso (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi: Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Niilo Mäki Instituutti. 20–41.
- Eklund, K. & Heinonen, J. Lapsen itsesäätelyn tukeminen arjessa. Teoksessa: T. Aro & M-L. Laakso (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi: Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Niilo Mäki Instituutti. 216–235.
- Haahla, A & Heinonen-Guzejev, M. 2012. Melun terveysvaikutukset ja ympäristömelun häiritsevyys. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Helsingin kaupungin ympäristökeskus. [Viitattu 28.11.2016]. Saatavana: <http://www.hel.fi/static/ymk/julkaisut/julkaisu-12-12.pdf>
- Haatainen, S. 2015. Ääniympäristö ja koettu melu päiväkodeissa. [Verkkajulkaisu]. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto. Koulutus- ja kehittämispalvelu Aducate. Rakenusterveys. Opinnäytetyö. [Viitattu 29.11.2016]. Saatavana: http://www.uef.fi/documents/10975/236560/HaatainenSusanna_virallinen.pdf/7f95fab0-d164-4549-a730-c00d79e0dd33
- Heinonen-Guzejev, M. 2008. Noise sensitivity - medical, psychological and genetic aspect. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Helsingin yliopisto. [Viitattu 28.11.2016]. Saatavana: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/20384/noisesen.pdf?sequence=2>
- Hellström, S. 2006. Äänimaisema ja esteettinen kokemus. Teoksessa: H. Järvi- luoma, A. Koivumäki, M. Kytö & H. Uimonen (toim.) Sata suomalaista äänimaisemaa. Helsinki: Suomalaisuuden Kirjallisuuden Seura. 82–97.

- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 20. p. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Holkeri-Rinkinen, L. 2009. Aikuinen ja lapsi vuorovaikutusta rakentamassa: Diskurssianalyttinen tutkimus päiväkodin arjesta. [Verkojulkaisu]. Tampere: Tampereen yliopisto. Väitösk. [Viitattu 30.8.2016]. Saatavana: <https://tam-pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66472/978-951-44-7692-1.pdf?sequence=1>
- Hurme, K. & Kyllönen, T. 2014. Turvassa! Vahvista lapsen turvallisuuden tunnetta ja varaudu vaaratilanteisiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Järviluoma, H. 2006. Turvallisuuden tunne, äänimaisema ja eletty tila lapsuuden muistoissa. Teoksessa: H. Järviluoma, A. Koivumäki, M. Kytö & H. Uimonen (toim.) Sata suomalaista äänimaisemaa. Helsinki: Suomalaisuuden Kirjallisuuden Seura. 23-40.
- Kalliala, M. 2008. Kato mua!: Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja –sarja. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kanerva, R. 2008. Työ turvalliseksi: Työpaikan hyvät turvallisuuskäytännöt. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karling, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2009. Lapsen aika. 12. uud. p. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Karppinen, A. & Pihlava, P. 2016. Turvallinen vuorovaikutus kasvun ja oppimisen perustana. Teoksessa: A. Ahtola (toim.) Psyykinen hyvinvointi ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus. 115–146.
- Kekkonen, M. 2000. Perusturvallisuus päivähoitossa. Sarja B: Tutkimuksia 1/2000. Tehy ry.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2004. Temperamentti: ihmisen yksilöllisyys. Helsinki: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.

- Kinnunen, S., Viljanmaa, E. & Estola, E. 2016. Esteettisiä ja eettisiä kosketuksia. Teoksessa: L. Karlsson, A-M. Purola ja E. Estola (toim.) Välkkeitä valoja ja varjoja: Kertomuksia lasten hyvinvoinnista. 90–109.
- Kirmanen, T. 2000a. Lapsi ja pelko: Sosiaalipsykologinen tutkimus 5-6 -vuotiaiden lasten peloista ja pelon hallinnasta. [Verkkojulkaisu]. Kuopio: Kuopion yliopisto. Sosiaalitietiedien laitos. Kuopion yliopiston julkaisuja E. yhteiskuntatieteet 78. Väitöskirja. [Viitattu 31.1.2017]. Saatavana: http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_951-781-837-8/urn_isbn_951-781-837-8.pdf
- Kirmanen, T. 2000b. Pelon hallinta ja lapsen turvallisuus. Teoksessa: P. Niemelä & A. R. Lahikainen (toim.) Inhimillinen turvallisuus. Tampere: Vastapaino. 119–146.
- Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kurttila, T. 17.11.2016. Lausunto päivähoiton turvallisuusoppaan päivittämisestä. [Verkkojulkaisu]. Jyväskylä: Lapsiasiavaltuutettu. [Viitattu 1.2.2017]. Saatavana: http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2016/11/LAPS_lausunto-paivahoidon-turvallisuusoppaan-paivittamisesta_17.11.2016.pdf
- Luhtasaari, S. 2009. Turvallisuuden tunteella ei saa pelata. Lastentarha 72 (3), 26–27.
- Mäkelä, J. 2005. Kosketuksen merkitys lapsen kehityksessä. Suomen lääkirlehti 60 (14), 1543–1549.
- Maslow, A. 1943. A Theory of Human Motivation. [Verkkojulkaisu] Brooklyn College. [Viitattu: 4.8.2016] Saatavana: <https://docs.google.com/file/d/0B-5-JeCa2Z7hNjZINDNhOTEtMWnkyi00YmFhLWI3YjUtMDEyMDJk-ZDExNWRm/edit>
- Matilainen, T. 2008. Lapsi elää rutiineista: Helppo ja hyvä arki. Helsinki: Gummerus.
- Mattila, K-P. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään: Näkökulmia 2000-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto.
- Neitola, M. Vertaissuhteiden merkitys ja muotoutuminen kasvuyhteisössä. Teoksessa: P. Marjanen, M. Marttila & M. Varsa (toim.) Pienten piirissä: Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus. 99–140.

- Niemelä, P. 2000. Turvallisuuden käsite ja tarkastelukehikko. Teoksessa: P. Niemelä & A. R. Lahikainen (toim.) Inhimillinen turvallisuus. Tampere: Vastapaino. 21–37.
- Nietzsche, F. 2013. The Dawn of Day. [Verkkokirja]. New Zealand: The Floating Press. [Viitattu 22.11.2016]. Saatavana Ebrary-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Opetusalan Ammattijärjestö. Ei päiväystä. Päiväkotien lapsiryhmät. [Verkkosivu]. Opetusalan Ammattijärjestö. [Viitattu 1.2.2017]. Saatavana: <http://www.oaj.fi/cs/oaj/paivakotien%20lapsiryhmat>
- Oxford: Advanced learner's dictionary. 2010. 8 uud. p.
- Paananen, S. 2006. Lapsen hyvinvointia edistävä arki päivähoitossa. [Verkkojulkaisu]. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Pro-gradu. [Viitattu 11.10.2016]. Saatavana: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18202/URN_NBN_fi_jyu-2006395.pdf?sequence=1
- Pohjola, A. 2007. Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa: L. Viinamäki & E. Saari (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 11–31.
- Ruohonen, A. 1.2.2017. Päivähoidon hätähuuto: 735 päiväkotien työntekijää kertoo, millaista arki päiväkodissa on. [Verkkoartikkeli]. Meidän perhe. [Viitattu 14.3.2017]. Saatavana: <http://www.vauva.fi/artikkeli/perhe/arki/paivahoidon-hatuuto-735-paivakotien-tyontekijaa-kertoo-millaista-arki>
- Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Oy Finn Lectura Ab.
- Setälä, P. 2012. Lapsi kuvan takana: Erityisiä piirteitä lasten valokuvailmaisussa. Helsinki: Musta taide. Väitösk.
- Söderqvist, H. 2014. ”Ei pelota, koska aikuiset on rinnalla”: Lapsen pelot päivähoitossa. [Verkkojulkaisu]. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -tutkielma. [Viitattu 28.12.2016]. Saatavana: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/136517/Heli_S%C3%83%C2%B6derqvist_gradu_201409.pdf?sequence=1
- Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto. 2016. Esitys sosionomi (AMK) -tutkinnon kompetensseista. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 20.3.2017]. Saatavana: <https://www.innokyla.fi/documents/1167850/5e8f1ef1-7a5b-4dfb-a629-0ea09dbfe904>

- Tulusto, R. 2011. Tunne-elämän kehityksen tukeminen. Teoksessa: Verkosta voimaa! Ja hyviä käytäntöjä. Helsinki: Espoon, Helsingin ja Vantaan perusopetuksen kehittämisverkosto.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. 11 uud. p. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. [Verkkójulkaisu]. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. [Viitattu 23.3.2017]. Saatavana: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Työsuojelu. 2.7.2015. Melun raja-arvot. [Verkkosivu]. Työsuojeluhallinto. [Viitattu 5.4.2017] Saatavana: <http://www.tyosuojelu.fi/tyoolot/fysikaaliset-tekijat/melu/raja-arvot>
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2016. Helsinki: Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2016:17. [Verkkójulkaisu]. [Viitattu 10.1.2017]. Saatavana: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- Vartiainen, A-K., Turunen, A. W., Ung-Lanki, S. & Lanki, T. 2015. Meluherkkyydellä on tärkeä rooli melun kokemisessa. *Psykologia* 50 (04), 244–256.
- Viinamäki, L. 2007. Triangulatiivisen tutkimusasetelman soveltamismahdollisuudet. Teoksessa: L. Viinamäki & E. Saari (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 173–197.
- Viljanmaa, E. & Kinnunen, S. 2016. Ymmärrätkö? Teoksessa: L. Karlsson, A-M. Purola ja E. Estola (toim.) Välikkeitä, valoja ja varjoja: Kertomuksia lasten hyvinvoinnista. 36–53.
- Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Kustanneosakeyhtiö Tammi.
- Virta, M., Asanti, R., Junttila, N., Koivusilta, L., Koski, P. & Virta, A. 2011. Mistä syntyy turvallisuuden tunne koulussa? Teoksessa: E. Lindfors (toim.) Kohti turvallisempaa oppilaitosta!: Oppilaitosten turvallisuuden ja turvallisuuskasvatuksen tutkimus- ja kehittämishaasteita. [Verkkójulkaisu]. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. 120–134. [Viitattu 28.12.2016]. Saatavana: https://sataedu.fi/sites/default/files/media/kohti_turvallisempaa_oppilaitosta_2012.pdf#page=120
- Vornanen, R. 2001. Lasten hyvinvointi. Teoksessa: M. Törrönen (toim.) Lapsuuden hyvinvointi: Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Pelastakaa Lapset. 20–39.

- Vornanen, R. 2006. Perhe- turvattomuutta vai turvaa? Teoksessa: Puhumattomat paikat: Puheenvuoroja perheestä. L. Hokkanen & M. Sauvola (toim.) [Verkkójulkaisu] Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. 119–141. [Viitattu: 9.8.2016] Saatavana: http://www.sosiaalikollega.fi/poske/julkaisut/julkaisusarja/Julkaisu_22.pdf#page=120
- Vornanen, R. 2010. Nuorten hyvinvointiin turvallisuuden näkökulmaa. Teoksessa: Leinonen, M. (toim.) Puheenvuoroja nuorten hyvinvoinnista Itä-Suomessa. [Verkkójulkaisu] Kuopio: Itä-Suomen yliopisto, Mikkelin Ammattikorkeakoulu & Juvenia osaamisyhtymä. 51–61. [Viitattu: 4.8.2016] Saatavana: http://www.mamk.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/mamk/embeds/mamkwwwstructure/21790_Puheenvuorojanuortenhyvinvoinnistajulkaisu.pdf
- Ympäristökin vaikuttaa terveyteen. Ei päiväystä. [Verkkójulkaisu] Stakes. [Viitattu: 18.8.2016] Saatavana: https://julkari.fi/bitstream/handle/10024/77321/ideakortti1_00.pdf?sequence=1

LIITTEET

Liite 1. Havainnointilomake

Liite 2. Päiväkodin fyysisen ympäristön havainnointilomake.

Liite 3. Haastattelurunko

Liite 4. Suostumuskirje

LIITE 1. Havainnointilomake

Millä keinoilla kasvattajat luovat turvallisuuden tunnetta lapsille päiväkodissa

Havainnoidaan jokaisen hetken osallistujamäärä kasvattaja/lapsi (esim. ¼)

Havainnointi tilanteet	Lasten toiminta (ilmeet, eleet, sanallinen ja sanaton vuorovaikutus, käyttäytyminen,	Aikuisten toiminta
Lasten päiväkotiin saapuminen -lapsen sisälle tulo -miten kasvattaja tervehtii lasta ja vanhempaa -kasvattajan läsnäolo -kasvattajan ja vanhempien välinen vuorovaikutus -kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus -vanhemman lähtö -lapsen päivän toiminnan aloitus -kasvattajan antama ohjaus ja apu		

<p>Ruokailuun siirtyminen</p> <ul style="list-style-type: none"> -onko siirtymätilanne suunniteltu/hallinnassa -milloin kerrotaan ruokailusta -lapsen ja kasvattajan vuorovaikutus -kerrotaan mitä on ruokana -lasten käsienpesu -ruoan otto tilanne -lapsen siirtyminen omalle paikalle -kasvattajan antama ohjaus ja apu 		
<p>Ruokailu</p> <ul style="list-style-type: none"> -lapsien keskinäinen vuorovaikutus ruokailutilanteessa -kasvattajien ja lasten välinen vuorovaikutus ruokailutilanteessa -lasten suhtautumien ruokaan/syömiseen -kasvattajien reagointi syömättömyyteen -ruokailussa vallitsevat säännöt -lasten ruokailun päättyminen -kasvattajan antama ohjaus ja apu 		

<p>Ulos siirtyminen</p> <ul style="list-style-type: none"> -onko siirtymätilanne suunniteltu/hallinnassa -lasten pukeutuminen -lasten välinen vuorovaikutus -lasten ja kasvattajien välinen vuorovaikutus -lasten suhtautuminen pukeutumiseen -kasvattajan antama ohjaus ja apu -ulos siirtyminen, kasvattajan rooli 		
<p>Ulkoilu</p> <ul style="list-style-type: none"> -lasten keskinäinen leikki ja vuorovaikutus -kasvattajien ohjaus -kasvattajien läsnäolo -kasvattajien ja lasten välinen vuorovaikutus 		
<p>Päiväunille siirtyminen</p> <ul style="list-style-type: none"> -lapsille päiväuniajasta kertominen -lasten riisuuntuminen -lasten ja kasvattajan välinen vuorovaikutus -lasten käyttäytyminen siirtymätilanteessa -lasten siirtyminen nukka-riin 		

<p>Nukkarissa tapahtuva toiminta</p> <ul style="list-style-type: none"> -lasten rauhoittelu, silitytely -sadun lukeminen -lasten nukuttaminen -kasvattajien toiminta, jos lapsi ei nukahda 		
<p>Ohjattu toiminta</p> <ul style="list-style-type: none"> -kasvattajan antama tieto ohjatusta toiminnasta -kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus -lasten keskinäinen vuorovaikutus -kasvattajien antamien ohjeiden sisäistäminen -kasvattajan käyttämät menetelmät 		
<p>Vapaa leikki</p> <ul style="list-style-type: none"> -lasten keskinäinen vuorovaikutus -kasvattajien läsnäolo -kasvattajien antama ohjaus -kasvattajien ja lasten välinen vuorovaikutus -tilojen käyttö, kasvattajien läsnäolo -käytössä olevat menetelmät 		

Lapsen paha mieli -lapsen ja kasvattajan vä- linen vuorovaikutus -lapsen kohtaaminen -lapsen lohduttaminen -tilanteen selvittäminen		
Pienryhmäpedagogiikka -ryhmien jako -ryhmien dynamiikka -kasvattajan antama oh- jaus -kasvattajan ja lapsen vä- linen vuorovaikutus -pienryhmien ohjaajan vaihtuvuus		
Melu -kasvattajien äänen käyttö -yleinen melutaso -häiritseekö melu lapsia		

Muuta		
--------------	--	--

Liite 2. Päiväkodin fyysisen ympäristön havainnointilomake

Päiväkodin yleisilme -värit -muodot -materiaalit -valaistus -ovet	
Päiväkodin akustiikka -kaikuvuus -tilojen jako ovilla	
Leikkitilat -tilojen koko -tilojen pinnat -tilojen varustus	
Päiväunitilat -tilan pimennys -sängyt -tilan äänieristeet -kasvattajan paikka	
Ulkoilutilat -pihan koko -pihan välineet -pihan turvallisuutta luovat ratkaisut	

Liite 3. Haastattelurunko

Haastattelurunko

Ketä haastattelemme, minkälainen työkokemus. Meidän esittely. Opinnäytetyömme tarkoitus on tutkia millä keinoilla kasvattajat luovat turvallisuuden tunnetta päiväkodissa lapsille ja miten päiväkodin ympäristö tukee lapsen psyykkistä turvallisuutta. Haastattelut äänitetään ja tulokset julkaistaan henkilöitä tai päiväkodin nimeä mainitsematta.

Turvallisuuden tunne

- Mitä ajatuksia sinulle heräsi turvallisuuden tunteen luomisesta aiheena?
- Millä keinoilla koet, että turvallisuuden tunnetta luodaan lapsille päiväkodissa?
- Koetko jonkin keinon tärkeimmäksi turvallisuuden tunteen luomisessa?
- Onko jokin sellainen tilanne, missä koet, että lapsi tarvitsee turvallisuuden tunteen tukemista erityisesti?
- Mitkä tilanteet ovat osoittautuneet vaikeiksi turvallisuuden tunteen säilyttämisessä?
- Miten koet, että turvallisuuden tunne tai vastaavasti turvattomuuden tunne näkyy lapsissa?

Päiväkodin arki turvallisuuden tunteen tukena

- Millaisia keinoja koet käytettävän turvallisuuden tunteen luomiseksi, kun lapsi saapuu päiväkotiin?
- Millaisia keinoja koet käytettävän turvallisuuden tunteen luomiseksi, kun lapsi ruokailee?
- Millaisia keinoja koet käytettävän turvallisuuden tunteen luomiseksi, kun lapsi siirtyy ulos/ulkoilee?
- Millaisia keinoja koet käytettävän turvallisuuden tunteen luomiseksi, kun lapsi menee päiväunille?
- Millaisia keinoja koet käytettävän turvallisuuden tunteen luomiseksi, kun lapsi leikkii vapaasti?

Päiväkodin fyysinen ympäristö

Mitkä tekijät päiväkodin fyysisessä ympäristössä koet turvallisuutta tukeviksi?

Mitkä tekijät päiväkodin fyysisessä ympäristössä mielestäsi heikentävät turvallisuuden tunteen luomista lapsille?

Liite 4. Suostumuskirje

Hei [REDACTED] kotiväki!

Olemme kaksi kolmannen vuoden sosionomiopiskelijaa Seinäjoen ammattikorkeakoulusta ja teemme tällä hetkellä opinnäytetyötä yhteistyössä [REDACTED] kanssa. Opinnäytetyömme aihe on Lapsen turvallisuuden tunne päiväkodissa.

Tutkimusmenetelmänä käytämme havainnointia, valokuvausta ja työntekijöiden haastattelua. Tarkoituksemme on osallistua muutamana päivänä päiväkodin arkeen ja havainnoida päiväkodissa tapahtuvaa turvallisuuden tunnetta luovaa ja tukevaa toimintaa. Lisäksi pyydämme päiväkodin kasvattajia havainnoimaan itsenäisesti päiväkodin toimintaa viikon ajan valmiin havainnointilomakkeen avulla. Havainnointikohteena on siis päiväkodissa tapahtuva toiminta ja vuorovaikutus lasten ja kasvattajien välillä. Havainnoinneissa ei siis tarkkailla yksittäisiä henkilöitä vaan tilanteita ja niissä tapahtuvaa toimintaa. Havainnot kirjataan ylös niin, että kenenkään nimeä tai henkilöllisyyttä ei mainita eivätkä henkilöt ole tunnistettavissa havainnoinneista. Jotta saisimme myös lapsen näkökulman esille tutkimuksessamme, haluaisimme lapsien kuvaavan kameralla heille mieluisimpia paikkoja päiväkodissa, joissa he tuntevat olonsa mukavaksi. Kuvissa ei esiinny henkilöitä, vaan kuvauskohteina ovat ainoastaan fyysiset paikat. Kuvaustilanteet tapahtuvat ohjatusti ja kuvaamisen jälkeen lapsilla on mahdollisuus kommentoida kuvaamaansa paikkaa. Kommentit kirjataan ylös niin, että niihin tulee merkityksi lapsen ikä ja sukupuoli.

Työntekijöiden tavoin meitä koskee vaitiolovelvollisuus. Valmiin raportin löydätte opinnäytetöiden tietokannasta (www.theseus.fi). Tämän tiedotteen alla on lomake, jolla joko annatte luvan lapsenne havainnointiin päiväkodissa tai kiellätte sen. Lomakkeella voitte niin ikään myöntää luvan, että lapsi saa kuvata mieluisiaan paikkaa päiväkodissa tai kiellätte kuvaamisen. Palautattehan lomakkeen oman ryhmänne kasvattajille 30.9 mennessä. Mikäli teille tulee jotain kysyttävää, voitte olla yhteydessä suoraan meihin tai päiväkodin johtajaan [REDACTED].

Ystävällisin terveisin,

Heidi Vähämäki & Laura Koskenranta

[REDACTED]

✂-----

Lapsen nimi

- Annan luvan lapseni havainnointiin päiväkodissa
- En anna lupaa lapsen havainnointiin päiväkodissa
- Annan luvan, että lapsi saa kuvata mieluisiaan paikkaa päiväkodissa
- En anna lupaa, että lapsi ei saa kuvata mieluisiaan paikkaa päiväkodissa

Huoltajan nimi

Huoltajan allekirjoitus